ניר

לישראל

תש״ך תשכ״א

נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים

(ירמי׳ ד. ג.)

לישראל

תש"ך תשכ"א

בטאון מסיימי בית מדרש למורים של ישיבה אוניברסיטה

תוכן

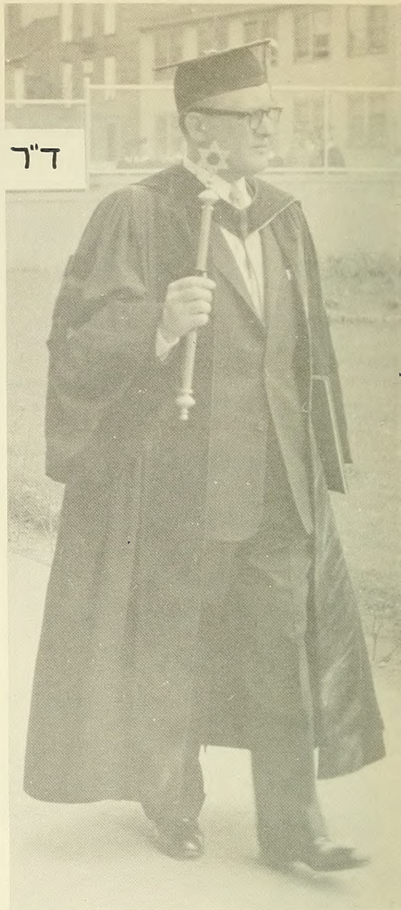
ד״ר שמואל בלקין, נשיא

„...מובן, המשימה העומדת לפנינו קשה היא. קל להשליך ולהשמיט מסורת, לפנות עורף לעבר, לקבוע עקרונות בהתאם לרוחות השעה. משימה חמורה היא להאחז במסורת מסויםת, להשרישה בקרקע חדשה, לטפחה ולהפריחה. הדרך הראשונה מוליכה לפשיטת רגל רוחנית; השניה מכילה בקרבה את התקוה היחידה לעתיד.

דבר אחד חיבים אנו לזכור תמיד. כשם שיש בנו אמונה בה׳, וכשם שיש בנו אמונה בתורת משה, ׳ כך עלינו להאמין בעם היהודי ובנס תחיתו המתמדת.״

תרגום חפשי מתוך
„מסות במחשבה יהודית מסורתית״

ד"ר חיים ב. גרינשטיין, מנהל

ב"ה

תלמידים יקרים:

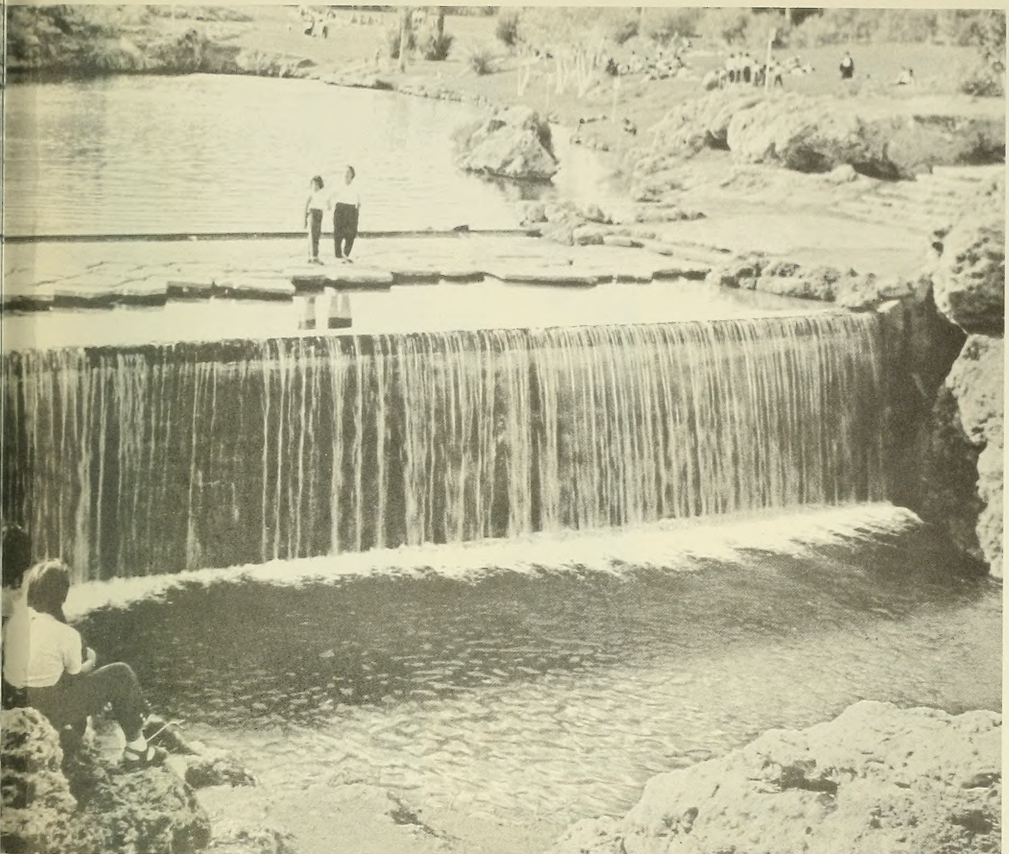
בכל שנה יוצאים תלמידים מבית מדרש למורים לעולם הרחב ובידיהם תעודות הוראה או אשור שקבלו תואר מהמוסד שלנו. הרבה מהתלמידים שלנו מצליחים בהוראה עברית או בפרופסיות אחרות והם גם פעילים בקהלה היהודית.

למלה "תעודה" יש מובנים אחדים. מובן אחד הוא הכתב שנמצא בידיכם. אבל יש למלה הזאת גם מובן אחר והוא "יעוד" או מטרה או תכלית. לנו ליהודים יש יעוד גדול בעולם. לשם כך נוצרנו. אני תקוה שתשתמשו בתעודות שלכם להוציא אל הפועל את תעודת ישראל למען כבוד בורא עולם ותורתו.

שלכם בכבוד,

חיים ב. גרינשטיין

דר. חיים ב. גרינשטיין
מנהל

גן השלשה בעמק יזרעאל

שנת
תהא שנה כ

הקדשה

מנהלנו וידידנו ד״ר גרינשטיין, מורינו הנכבדים ומסיימים יקרים!

קובץ זה מופיע בעת ועונה אחת עם חגיגות הבר־מצוה של מדינת ישראל, אשר זה עתה גמרה לרשום שלוש עשרה שנות השגים בדפי ההסטוריה היהודית והכלל־עולמית.

למאורע חשוב זה החלטנו להקדיש את „ניר" שהוא בטאון הבוגרים אשר סיימו את חוק למודיהם בבית המדרש למורים של ישיבה־אוניברסיטה בשנות תש״כ ותשכ״א.

אנו מאמינים שנושא נכבד זה הולם את רוח המוסד אשר עמל לחנך מורים עבריים ואשר שם לו כמטרה להחדיר בלבות בני הנוער העברי באמריקה אהבה לישראל ולערוכים הרוחניים אשר היא מייצגת ערכים המהווים את הבסים למורשת הרוחנית שלנו. חגיגת בר־מצוה מסמלת את המעבר מתקופה של תלות לתקופה של עצמאות. אנו, בוגרי בית המדרש למורים, עומדים מול נקודת־מפנה כזו. התלמידים הנכנסים לשדה ההוראה, התלמידים הממשיכים בלמודיהם בבתי־ספר גבוהים אחרים והתלמידים אשר יתחילו להרויח את לחמם במקצועותיהם השונים — כולנו עומדים על סף תקופה חדשה, מעין מעמד בר־מצוה שני, מעתה יהיה עלינו להשען על כחנו אנו, כיהודים וכאזרחים נאמנים. והמטען העיוני והרוחני יבחן לאור המציאות.

אנו תקוה כי הידיעות הרבות שרכשנו והערכים הרוחניים שספגנו במוסד זה יהיו לנו לעזר בפסיעותינו הראשונות בעולם המ־ציאות האפורה. לבנו רוחש חבה ותודה למנהל המוסד ולחבר המורים והעובדים על שאפשרו לנו להגיע עד הנה, ולכל המסיימים — ברכת הצלחה על סף דרך חייהם החדשה.

המערכת

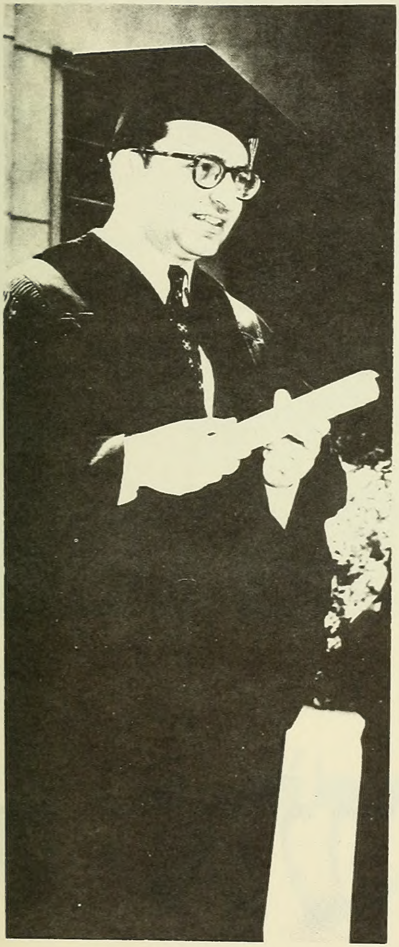

רלה אור

חבר המורים

ד״ר חיים ב. גרינשטיין, מנהל

ד״ר מנחם ברייאר

רב י. מיכאל אורליאן
ד״ר אברהם איגוס
מר צבי אנגבר
ד״ר יקותיאל אקסלרוד
ד״ר מנחם מ. ברייאר
מר אליעזר גולדמן
רב חיים גולבסקי
רב אליעזר וולגלרנטר
רב צבי וולברג
מר מאיר חבצלת
ד״ר גרשון חורגין
ד״ר משה כרמלי
רב נחום לאם
פרופ׳ חיים ליף
ד״ר יצחק מרגלית
ד״ר אליעזר מרקלס
חזן משה נולמן
פרופ׳ דוד סטמלר
רב חיים צימבליסט
רב אהרון קרייזר
ד״ר משה א. ריגר
רב פסח רימן
רב שמעון רם
מר אברהם שטרן
ד״ר אברהם שיף
ד״ר יוסף שפרן

הרב חיים גולבסקי

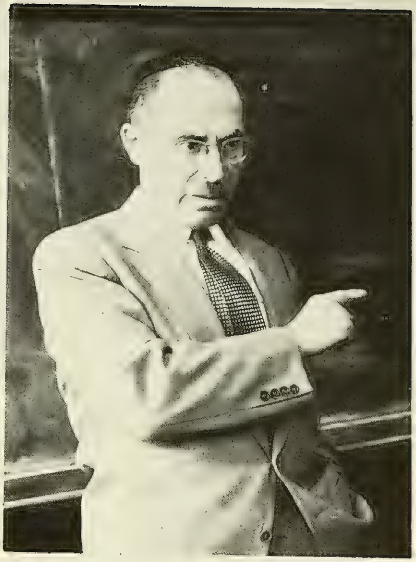
הרב אהרן קרייזר

הרב שמעון רם

הרב אליעזר מרקלס

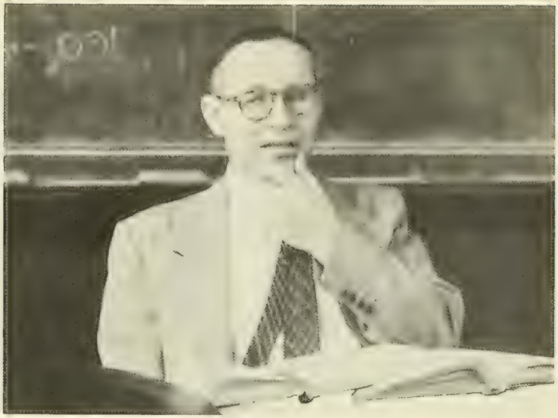

הרב אברהם איגוס

הרב אליעזר וולגלרנטר

פרופ. חיים ליף

ד״ר משה כרמלי

מר מאיר חבצלת

ד״ר יוסף שפרן

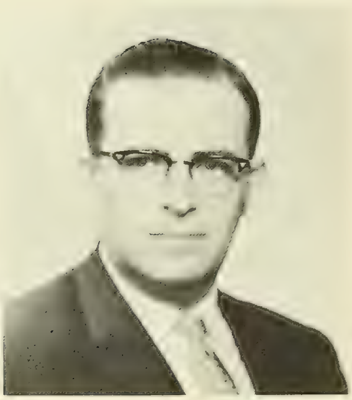

מר אברהם שטרן

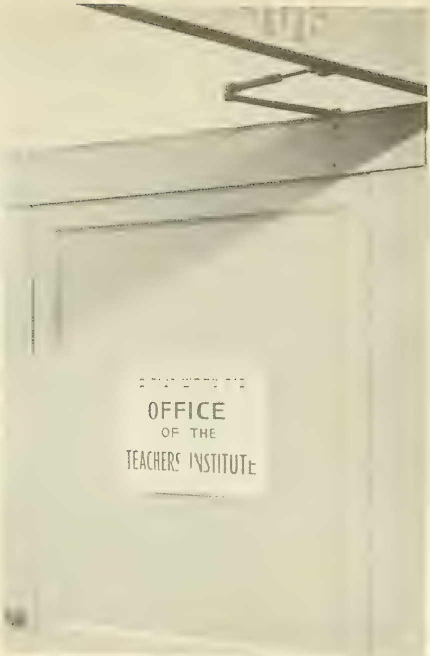
פרופ. יצחק מרגלית

הרב נחום לאַם

ד״ר משה ריגר

הרב מיכאל אורליאן

מלחמת קיום

מאת

ד"ר משה כרמלי

שורש משותף לשתי המלים: „לחם"-„מלחמה" וגם קשר חזק בינן, כי מלחמה קשה נטושה בחיים למען הלחם החוקי. מיום גורש אדם הראשון מגן עדן על האדם להלחם בעד פת לחמו כמו שכתוב: „בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה . . ." (בראשית פרק ג' י"ט).

מלחמת קיום זו מתנהלת בכל שלבי החיים מהיצור הקטן ביותר, מ-„הפרוטוזואון", עד האדם המפותח ביותר בין היצורים. בהתמודדות זו החזק מעונין לדחוק את רגליו של החלש.

לפיכך לא מפליא הדבר כי כל יצור שבעולם — בפרט החלש — מפתח כח עמידתו ומחפש דרכים ואפשרויות כדי להצליח ולהשאר בחיים. מה לא יעשה שידו הוא תהיה עליונה במלחמת קיום זו? דרכים אין ספור להתגוננות זו מוכרות לחוקרי הטבע. בתור דוגמא נזכיר את „דג הדיו" אשר שופך סם שחור בסביבתו כדי להסתתר בו וכך להגן על עצמו בפני „שודדי הים" המוכנים לבלעו חיים. או „המימיקרי" אשר מחליף את עורו בהתאם לצבעים השולטים בטבע בכל עונה ועונה וכך משתדל להחבא ולהאריך את חייו עד כמה שאפשר.

חוק ההסתגלות, הטמיעה קיים גם בחיי האדם אשר צועד גם כן, בזהירות רבה בשבילי החיים, כי ברצונו להבטיח לעצמו הוה ועתיד גם יחד.

בהסטוריה של עמים ידועים המאמצים שנעשו על ידם למען קיומם. אבל יש הבדל בין מלחמת הקיום של עם אשר חי חיים בריאים ושלמים ובין עם אשר אין ביכולתו לעשות כן. עם אשר נמצא בארצו, במולדתו וחי את תרבותו שייך לסוג הראשון. גם הוא משתתף במלחמת הקיום הגדולה אבל מלחמתו אינה כה חריפה ומסוכנת כמו של אותו עם אשר בחייו חסר אחד משני הגורמים (מולדת ותרבות). עם כזה עומד רק על רגל אחת, וקשה במצב כזה להשתתף בהתמודדות העזה של החיים. הפגיעה הקלה ביותר עלולה להפילו בכל רגע. החיים שלו אינם בטוחים כל עיקר. סכנה תמידית מרחפת על ראשו. בהיותו חלש באופן אינסטינקטיבי הוא מחפש אפשרות להסתתר ולכסות הולשתו. באיזו דרך? הפתרון הוא שיטת „המימיקרי". להדמות אל הסביבה. התבוללות.

השאלה המתעוררת היא: האם צבור גדול, עם (אפילו בחלקו) יכול להסתגל אל הסביבה, שבה היא חי, במידה כזו שלא יבחינו בו? האם דרך הטמיעה אפשרית היא? האם זו היא הדרך אשר תבטיח לו נצחון במלחמת הקיום, תשובתנו היא שלילית, כי הטבע מכיר חוק נוסף, והוא הנטיה ל-„שוני" ל-„דיסמילציה": להיות אחר. החוק הזה שולט בטבע מימי מעשה בראשית כמו שכתוב: „ויאמר אלוקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי ל מ י נ ו אשר זרעו בו על הארץ ויהי כן. ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע ל מ י נ ה ו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו ל מ י נ ה ו וירא אלוקים כי טוב". (בראשית פרק א' יא-יב) נסתכל נא בגן פרחים. האם נוכל למצוא בו שני פרחים דומים אפילו אם זרענו רק מין אחד? והתורה ממשיכה ואומרת: ויאמר אלוקים תוצא הארץ נפש חיה ל מ י נ ה בהמה ורמש וחיתו ארץ ל מ י נ ה ויהי כן. ויעש אלוקים את חית הארץ ל מ י נ ה ואת כל רמש האדמה ל מ י נ ה ו וירא אלוקים כי טוב." (בראשית פרק א' כד-כה). בעלי חיים גם כן נבראו בצורה כזאת שישמרו על אופים המיוחד שבמינם.

החוק הזה שהטביע הקב"ה בטבע חל גם על האדם, על עמים. אין שני אנשים שיהיו דומים אחד לשני. אפילו תאומים נבדלים אחד מהשני. אין שני עמים אשר יהיו זהים. הבדל עצום קיים בין איש לאיש, בין עם לעם לא רק מנקודת ראות אורגנית, כי אם גם מבחינה נפשית, תרבותית וגו'.

חוקי ודרכי הטבע שנקבעו על ידי בורא העולם דורשים מאתנו גם את הכיוון ההפוך של ההתבוללות: מחייבים אותנו לשמור על הצביון המיוחד שבנו, לשקוד ולהשגיח על הספציפי, על השוני שבו התברכנו ואין באפשרותנו — אפילו אם ברצונו של אדם בכך — להחליף נשמתנו; עצם מהותנו שהועברו אלינו דרך הדם החם שבעורקנו מידו של הקב"ה. כי הדם היא הנפש.

עם ועם ונפשו, עם ועם ותרבותו, עם ועם ולשונו. תורתו של זורואסטר היא לא כתורתו של סוקרטס: השקפת עולמו של וולטיר שונה מזו של גוטה כי כל אחד ואחד הוא נציג של תרבות מיוחדת ומבטא את „השוני" הטמון בנפש של עמו. אין רק תרבות אוניברסלית, כמו שאין רק „אדם" בעולם. קיים העם הצרפתי עם הרוח ה„הצרפתית", העם האיטלקי עם יצירותיו של דנטה. חי וקיים עם ישראל עם תורת משה מסיני, עם עול מלכות שמיים כמו שכתוב: והייתם לי קדושים כי קדוש אני השם ואבדיל אתכם מן העמים ל ה י ו ת ל י." (ויקרא פרק כ' כו) ורש"י מפרש את הפסוק: „. . . שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים." זו דרכו של עם ישראל את אשר הוא לא יכול לעזוב ולשנות. זה המיוחד שבנו.

ואין עוד עם בעולם אשר התנסה בכור הברזל של עמים שונים כמו עם ישראל. אין עוד עם אשר על ראשו ריחפה סכנתה התבוללות כמו על ראשנו. אפילו בהיותו עוד בארצו, „אפרים בעמים הוא יתבולל אפרים היה עוגה בלי הפוכה. אכלו זרים כוחו והוא לא ידע גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע . . . ויהי אפרים כיונה פותה אין לב מצריים קראו אשור הלכו". (הושע פרק ז' פסוקים ח-יא).

העבר הרחוק והקרוב מעידים: כי על עם ישראל לחיות בהתאם לגורלו אשר נקבע מראש ואין בכוחו לשנותו. אין להלחם בחוקי בריאת העולם. קיום המצוות היה ויהיה הגורם לקיום העם, עול מלכות שמים היה ויהיה התרים בפני ההתבוללות. אדם יחיד יכול אולי לברוח ולנסות דרך אחרת בחיים אבל לא עם שלם. „. . . הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב". (במדבר פרק כ"ג ט).

ואם זו היא המסקנה ואחרת אין אז מן הראוי לחזק את המיוחד שבנו. זה ניתן להעשות רק על ידי למוד התורה כי בה מתקפלת נשמתנו, תרבותנו, עברנו ועתידנו.

כל יהודי בהוולדו יורש את ההסטוריה בת אלפי שנים של עמו. בני ישראל מסתכלים בעולם בעיניים שבהן משתקפת הדרך הארוכה של אבותנו. האם אפשר להנתק מהעבר הזה? היכול משהוא לקחת אותו בידיים ולזרוק אותו הימה ולומר שאין לו שום קשר אתו?

ה. היינה המשורר היהודי שהמיר את דתו, כי חשב שזהוא המחיר שעליו לשלם בעד „כרטים הכניסה" לתרבות האירופית כותב: שבכל עת כאשר לבש את „הפראק" שלו בהולכו למשתה הרגיש כאילו אביו המנוח מוציא ידיו מקברו ואוחז בכנפי בגדו ושואל אותו „לאן אתה הולך בני?".

בעיות החנוך העברי באמריקה

מאת
פרופ׳ חיים ליף

בשנה הזאת חוגג המוסד שלנו, **ישיבת ר׳ יצחק אלחנן**, ששמו הכולל — **ישיבה אוניברסיטה** — נעשה לחותמה הרוחני המובהק של יהדות אמריקה המסורתית, את חגו הגדול — 75 שנה לייסודו. בשנה הזאת מגיע גם בית מדרשנו לתאריך נכבד — מ״ה שנה לקיומו ומ׳ שנה מאז נצטרף אל הישיבה. התאריך הזה מחייב. הערכה מקיפה ואף חשבון-הנפש, בפרט לאור מצב החינוך היהודי בארצות-הברית בשעה זו.

אופיו של בית-המדרש נקבע על-ידי מנהלו ומדריכו הנאמן במשך שלושים שנה — ד״ר פינחס חורגין ז״ל. הוא שהרחיב את מסגרתו והעמידו על יסוד של תפיסת המרובה בחינוך העברי. ד״ר חורגין לא ראה את תפקיד המורה כמחנך בלבד, אלא **ככובש עמדות** למען החינוך העברי השלם. ההיקף אינו נופל בערכו מן המרכז, ולא עוד אלא שעצם זכותו של האחרון, שהוא מקיים את הראשון. אחריות זו שהרגיש בה ד״ר חורגין כלפי החינוך העברי במדינה, אמר להטילה גם על תלמידיו, ובמידה מרובה הצליח בדבר.

העבר — שיד ארוכה לו — מושיט את ידו אחר כל יהודי ואיננו נותן לו להתרחק. ולטובתו הדבר. האם לא יותר קל ללחום את מלחמת הקיום עם נפש בריאה ושלמה ולא עם פצול בנפשו אשר רק יתיש את כוחו? „גנוטי סה-אוטון״ „דע את עצמך״! הסיסמה היונית הזאת התנוססה על החזית של בנין אחד שבדלפי, היא חשובה גם היום.

הדרך היחידה להצליח במלחמתנו היא להכיר את עצמנו. נוכל לעשות זה ע״י ידיעת עברנו, תרבותנו. והמפתח הוא: שפתנו-לשוננו. אין להכיר נשמת עמנו ע״י תרגומים אפילו יהיו הטובים ביותר. כי אין תרגום בעולם אשר יבטא את רוח תורתנו, מחשבת חכמנו.

עם ישראל בתפוצות הבונה חייו על היסוד השני היחידי: על תרבותו הרי מחובתו לבססה ולחזקה שעמידתו לא תהיה חלשה. זה תנאי קדום לחזוק עתידנו.

א. תעודתו של בית־המדרש

ביסוד תעודתו של בית המדרש למורים שלנו הניח ד"ר חורגין את המושכל הראשון של תפיסת המרובה. תורה כמות שהיא, תורה שלימה — זוהי הסיסמה המתגלמת בתוכנית הלימודים של בית־המדרש. במשך ימי קיומו השתדל בית־המדרש לעצב טיפוס של מורה השואב מן המקורות וספוג תרבות הדורות שלנו. אין כאן העלמת עין מן המציאות. אדרבא, בית המדרש מטעים וחוזר ומטעים את הצורך בהרכבה מופתית של תרבות קודש וחול, כדי שהמורה ישתלט על התנאים וזרמי החיים הזרים ולא להיכנע להם ולא להיסחף על ידם.

זוהי זכותו הגדולה של בית־המדרש, שהכיר את המציאות והתכוון לא להסתגל לה (קרי: לטשטש את דמותו העצמית), כי אם לסגלה לרוחנו ותכליתנו. אין בית המדרש גורם קרעים ופילוגים. כל ערכי רוחנו, כל ספרות ישראל — מאוצרות הקדומים עד הספר העברי החדש, הם חולית־יצירה דתית־לאומית אחת שהיא צריכה לשמש מצע לאורח־חיים יהודי־מסורתי כיום. ההכרעה היא כמובן לצד ספרות קודש, התנ"ך ומפרשיו והספרות התלמודית, אך כאן אין שאלה של יחס, כי אם של ערך, ההווה נעוץ בעבר ואין תרבות יכולה להתפרנס מן העציץ. רק מן השרשים ינבטו ציצים חדשים.

בית המדרש ומנהלו ממשיכים במסורת זו של ד"ר חורגין. בשנים האחרונות באו שינויים מרחיקי־לכת בחינוך היהודי באמריקה. בית־המדרש שלנו חייב להכיר במציאות החדשה על התופעות החיובית והשליליות שבה, ושוב לא להיסחף עם הזרם, כי אם לנצח על הכוחות הבונים של החינוך העברי ולבקש תקנה לפגימות ולפרצים שנבעו בו. כי בית־המדרש שלנו הוא חלק בלתי־נפרד ממסכת החינוך היהודי כאן. תלמידינו ומסיימינו שההוראה העברית היא להם מטרה ושאיפה בחייהם, הם לצערנו מתי מספר. אף על פגימה זו חייב בית־המדרש שלנו לשקוד. בעייה חמורה היא זאת ורבת־לבטים, אולם היא נוגעת בעצם תכלית־קיומו של מוסדנו, וזו תתפרש על־ידי דיון רחב יותר בבעיות החינוך היהודי בשעה זו.

צימצום והרחבה בחינוך היהודי

בכל שנה ושנה מכתירים בתי־האולפן הנמוכים והגבוהים שבכל רחבי המדינה בתארים מדעיים את מסיימיהם, שהשלימו את חוק לימודם והעומדים לצאת אל „עולם המעשה". או מתעתדים להמשיך בלימודיהם ולעלות בדרגת השכלתם. בין המוכתרים רבבות צעירי ישראל שהתמחו במקצועותיהם: רפואה, משפט, הנדסה, הוראה וכו'. משנה לשנה מספרם הולך וגדל, בפרט במקצועות הטכניים, שרבה הדרישה להם מאז מלחמת העולם השנייה. חיל גדול הוא זה של כוחות מדע והשכלה, שייבלע בתוך הזרמים האדירים של חיי החומר והרוח של ארצות־הברית.

הצופה היהודי, הדואג לעתידו של הציבור היהודי בארץ זו, בעל־כורחו שהוא שואל: מה יביא החיל הרב הזה לכנסת ישראל שבאמריקה? מהי הצידה היהודית שמחנה המסיימים הזה נושא בתרמילו בצאתו לדרך החיים? מה השכלתם היהודית של אלפי הצעירים הללו, העתידים להיות ראשי קהילות, עסקני ציבור ובעלים בעמם? לא נוסיף להרבות בשאלות ונשיב בקיצור, שרובם ככולם לא קיבלו כל השכלה יהודית וגם אינם מרגישים בחסרונה — לא הם עצמם ולא הוריהם שגידלום והביאום עד הלום. מועטים בהם אפשר טעמו טעם ביקור בת"ת או בבית־ספר של יום ראשון במשך כמה שנים, אבל רובו של הנוער הזה מנוער מדעת הלשון העברית וספרותה ותולדות ישראל. אף זיקתו לחיי ישראל, לגורלו ועתידו, רפוייה ביותר.

התשובות שהשיבו התלמידים היהודים באוניברסיטאות של אמריקה על שאלות שנשאלו בענייני יהדות, מבהילות בבערותן, ואפילו יחסם לערכי האומה אינן שלילי בכולו, הריהו על־פי־רוב אדיש וסתמי. אף־על־פי־כן אין לנו להתייאש מן הנוער הזה, ולא־כל־שכן שאין „לוותר" עליו. אם גם מוגזמות התקוות שתלו חוכי־ישועות בשיבתו של דור שלישי למורשת אבות, הרי אין הארגונים והמוסדות היהודים פטורים מלנסות להכניסו בברית חיי ישראל, בטובתו או שלא בטובתו.

אותה שעה שמחנה זה של בוגרים יהודים יוצא למערכות החיים הכלליים, חוגגים רבבות בני נוער את חג הסיום של לימודם בישיבות קטנות וגדולות, ת"תים ובתי־ספר מכל המינים. אף בקרב אלה רק מעטים הם שספגו את תורת ישראל ולימודי היהדות כל צורכם. רובם — מיטענם היהודי דל וזעום והוא אינו יכול לעמוד ימים רבים בפני השיכחה. פעמים דיה ההפסקה של קיץ אחד שתטשטש את ידיעותיהם ביהדות . . . מכל מקום, רשת החינוך היהודי, המקיפה כ־550 אלף ילדים ובני נוער, היא אחד מן הגילויים החיוביים שבחייה של יהדות אמריקה, ולכן רבה חרדתנו לו, כי לא מעטות הסכנות האורבות לבית־הספר העברי הטוב, סכנות הצימצום ומיעוט הדמות, מצד אפוטרופסים ממין ידוע, ששינננו לעצמם כמה מושגים שאולים מאוצר המונחים הפדגוגיים־פסיכולו־גיים החדישים, ובהם אומרים הם לנגח שיטות חינוך מנוסות ובדוקות ולהפוך את בית־הספר העברי פרוזדור לחיי יהדות נוחה ונטולת בעיות.

למזלנו, רוב מחנכינו הוותיקים שומרים אמונים לתפיסה החינוכית־המסורתית, שאין קפיצות־דרך בלימוד ושאין דברי תורה ומדע נקנים אלא על־ידי שיתוף הלב והנפש של התלמיד, ובפרפראות לחכמה לא סגי; ולפיכך אין להשליך את יהבנו על תחבולות, מכשירים ואמצעים פדגוגיים־טכניים, שאפשר יש בהם כדי לסייע בהקניית דעת לתלמיד, אולם העיקר הוא המורה — רוחב דעתו, השכלתו העברית והכללית, ונאמנותו ואמונתו בייעודו כמחנך בישראל. כל הישגי החינוך העברי באמריקה לא באו אלא בזכותם של המורים שהיו מעורים בתרבות ישראל והקדישו לה את מיטב כשרונם וכוחם. הם שחו נגד הזרם, הרחיבו את תוכנית הלימודים וייחדו בתי־ספר, שמשמשים עד היום מופת לבתי־האולפן העברים המעולים (של־צערנו לא רבים הם) באמריקה.

ג. שורש הבעיה

וכאן אנו מגיעים לשורשה של בעיית החינוך העברי בימינו, והוא — המחסור במורים, ההולך ומחריף עם תוספת כל בית־ספר חדש וכל כיתה חדשה.

אחת הסיבות למיעוט מספרם של המסיימים, הפונים להוראה, שרובם מבקשים להשתלם באחד המקצועות ה„מכובדים", ששכרם בצידם, והסיכויים לעלייה מובטחים. חסרון זה במורים מתמלא במידה מסויימת על־ידי מחנכים המגי־עים ממדינת ישראל. אף כמה מצעירי ישראל ממארוקו, שבאו, או הובאו הנה, מארץ מולדתם, כדי להשתלם בישיבות, עוסקים בהוראה. כמעט שאין לך עתה מוסד חינוכי במרכזים היהודים הגדולים באמריקה, שאין בו כמה מורים ממדינת ישראל, ועתים הם הרוב בחבר המורים של הישיבות הקטנות. מהם מורים מומחים וותיקים, אבל קצתם תלמידים שלא שימשו כל צורכם, גומרי בית־ספר עממי בארץ.

בעלונה של החברה למען החינוך העברי באמריקה נתפרסמו כמה סיכומים רבי־עניין על בעייה זו, שראוי לחזור עליהם בקיצור נמרץ: בשנת 1960 הוציאו כל בתי־המדרש למורים יהודים בארצות־הברית 104 מורים. פחות ממחציתם פנו אל ההוראה, ואף הללו רובם עוזבים אותה לאחר שנה־שנתיים. כנגד זה, הצורך במורים הוא שמונה מאות מורים נוספים בכל שנה!

„יבוא" זה של מורים ממדינת ישראל אין בו כדי פתרון שלם לבעייה החריפה. וכשם ששום מוסד, או אירגון יהודי באמריקה אי־אפשר שיהיה ניזון כולו מכוחות חוץ, כך לא ייתכן שהחינוך העברי יהא תלוי במורים ממדינת ישראל, שרבים מהם רואים בו רק עניין של מקור־פרנסה עראי, עד ש„יסתדרו", כלומר עד שיגמרו את חוק לימודם באחת האוניבר־סיטאות ויפנו למקצועם שהם משתלמים בו.

אגב, אף החינוך הכללי בארץ זו לקוי בחסרון מורים, שיסודו באותן הסיבות: ריבוי שכרם של בעלי האומניות הטכניות. בבית־הספר העברי המשבר חריף יותר מכמה בחינות אחרות. כל זמן שלא בא תיקון יסודי במצב ההוראה, קשה להשפיע על הצעיר היהודי המחונן, שיעשה את המקצוע קרדום לחפור בו. גם מעמדו החברתי של המורה העברי, אף־על־פי שעלה בשנים האחרונות, עדיין אין בו כדי למשוך את לבו של הצעיר. אף בית־המדרש למורים לא הצליח עד עתה לנטוע

בלב תלמידיו את חזון החינוך הלאומי, שטיפחו המחנכים הראשונים, בוני החינוך העברי השלם באמריקה.

באמת, התקלה בהכשרת מורים לבתי־הספר היהודיים באמריקה אינה חדשה. כאמור, מעולם לא נתמלא הבור כאן מחולייתו. גם בימים ששעריהם של בתי־הספר המקצועיים הגבוהים היו כמעט נעולים בפני הנוער היהודי באמריקה, לא נמשכו צעירי ישראל אחר מלאכת ההוראה. החינוך העברי המתוקן בארצות־הברית קם והיה בעיקר על־ידי מורים שבאו לכאן מארצות מזרח אירופה במחצית המאה האחרונה. רובם ככולם היו חניכי ישי־בות ואמונים על הספרות העברית החדשה. רוח התחייה צרר אותם בכנפיו, ולאחר שקנו דעת והשכלה כללית ראו את תכלית חייהם בחינוך הדור לערכי התחייה הלאומית ותרבות ישראל. המורים האלה היו מחסידיה הנלהבים של שיטת „עברית בעברית" ומחלוצי החינוך היהודי השלם, אם של הת"ת גדוש השעות (עשר שעות לימוד לשבוע!), או של הישיבה הקטנה, התופסת את החינוך העברי תפיסה מרובה.

ד. לתקנתו של החינוך העברי השלם

עד שפרצה מלחמת העולם השנייה עדיין היתה מגיעה „תגבורת" מבתי־ספר „תרבות" ובתי־המדרש הגבוהים בפולין ובליטא. המחנ־כים האלה היו מן העודדים הנאמנים ביותר בשדה החינוך היהודי כאן. בעשרים השנים האחרונות חלו תמורות־יסוד במערכת החינוך היהודי. עם שקיעתו של הת"ת המעולה, עלתה קרנה של הישיבה הקטנה, או בית־הספר היומי. פעמים בא גם שינוי שבמגמה ושבערכים. בכמה מן הישיבות האלה ניצטמצם מקום העברית, ואף מקצועות מסוימים, כגון תנ"ך, תולדות ישראל וכדומה, נידחקו לקרן־זווית, ואת מקומם לקחו לימודי הקודש, כלומר, ההכ־שרה ללימוד התלמוד ברוח השיטה המסורתית. שיבה זו אל דרכי ה„חדר" בצורה קיצונית, ללא שום פשרה עם „רוח הזמן", היא השיטה השליטה בבתי־הספר שהוקמו מיד אחרי המל־חמה, על־פי רוב על ידי היהודים החרדים, פליטי השואה בצ'יכו־סלובאקיה והונגריה. אף כמה מן הישיבות הקטנות והמעולות, שה־עברית שלטה בהן שלטון ללא מצרים, החליפו את השיטה ומיעטו את דמות הלימודים העברים. את המקום שנתפנה מן המחנכים העברים יוצאי אסכולות תקופת התחייה, תפסו בני־ישיבה, אף הם פליטי מוסדות התורה שנחרבו באירופה, או חניכי הישיבות באמריקה, שעיקר עניינם בלימוד התלמוד ובנושאי־כליו, או במקצועות המשמשים הכנה להם.

מאידך, ירדו הת"תים, שהיו לנו לפני עשרות בשנים, והגיעו לידי דילדול. זהו הפסד מרובה, כי רבבות הילדים המתחנכים בהם ולומדים כחמש שעות לשבוע יוצאים ברכוש עברי קלוקל. גם ת"תים אלה, המסתפקים במועט, היו עשויים להביא קצת ברכה, אילו היו להם מורים טובים בעלי חזון ומשאת נפש. מורים כאלה סופם שהיה עולה בידם להרחיב את תוכנית הלימודים ולהוסיף על שעות ההוראה. ואילו המורה שהסכין עם המצב הירוד של הת"תים ואינו נותן את דעתו לשפרו, רואה במשרתו רק הוראת שעה, ואין כל המקצוע שווה בעיניו. כל תפקידם של אלה מצטמצם

בהכשרת חניכיהם לטקס הבר-מצווה . . .

כלפני עשרים שנה, מיד לאחר השואה באי-רופה, התהלך בתוכנו מחנך עברי ותיק ונאמן, מרדכי מדיני, איש קליבלאנד, בעל נפש ומידות, שביקש תקנה למשבר בחינוך העברי. הוא לא נח ולא שקט ובעודו דואג ומיצר ומעורר את חבריו המחנכים לתוכניות ופעולות — חטפו המוות. חברו לדאגת החינוך, אריה ליב הורוויץ, ייבדל לחיים, מי שהיה מנהל בית-המדרש למורים בבוסטון, ערך, כלפני י"ג שנה, סקירה על בתי-המדרש למורים באמ-ריקה, וכבר אז מצא, שרק 20 עד 25 אחוז ממסיימיהם נכנסים להוראה. הוא הציע להר-חיב את מערכת הלימודים העברים בבתי המדרש למורים ולהפכם לבתי ספר כל-יומיים או להקים מוסד חדש, שמגמתו האחת היא לחנך את תלמידיו להוראה. וכדי שיוכל התלמיד להקדיש עצמו לכך, יקבל גימלה למשך כל שנות לימודיו, ולא יהא נמשך אחר הפיתויים של מקצועות אחרים. מטרת ההצעה היתה להעמיד מורים מומחים בעלי השכלה עברית רחבה, שיעלו את רמת הלימודים בבתי-הספר היהודיים ויצילום מהתרוקנות גמורה.

ה. החינוך וחובת הציבור

סימן טוב להכרה בערכו של החינוך העברי ובצורך לתקנו, ההולכת וחודרת לתוך הציבור-יות היהודית באמריקה, הם דברי מר פיליפ לאזן לפני ועידת החברה למען החינוך היהודי. בנאומו עמד נשיאה של החברה על חומרתה

של בעיית המחסור במורים, והוא העלה תוכנית בת ארבעה סעיפים לפיתרונה. אף הוא, כמר א. ל. הורוויץ, מציע ייסודה של קרן גימלות לתלמידי בתי-מדרש למורים והשימוש באמצעים טכניים, כגון חומר רואי-קולי, טלוויזיה ועוד, כדי לסייע בהרחבת פעולתו של המורה והגברת יעילותו. זהו צעד ראשון בכיוון הרצוי, אולם עוד רבה הדרך לשיתוף נמרץ של הציבור היהודי הרחב בעבודת החינוך, שהיא „בתם החורגת" של הפדראציות וקופות הסעד. עד עתה לא זכה החינוך היהודי בניו-יורק אלא לפירורים משולחן-הצדקה הגבוה והרווה של יהדות אמריקה. תוכחה נמרצה לפדרציות נשמעה בוועידת המחנכים באטלאנ-טיק-סיטי, שדרשה מהן להגדיל את תמיכתן לחינוך פי-כמה. רק אם ייעשה החינוך עניין ציבורי חיוני, שהכלל אחראי לו ומספק את צרכיו, והוא, החינוך עצמו, לא יהיה מפורד ומפורד, כי אם נתון לרשות אחידה ומרכזית שתוכנית וכיוון לה, יגדל גם כוחו המושך

ויגדלו כוחות ההוראה. אפילו הדיון בלבד בצרת החינוך, שקולו גובר והולך בחוגי הציבור, כבר נתן אותות לטובה, ומספר התלמידים בבתי-המדרש למורים בארצות-הברית עלה בשנים האחרונות כדי אלף. התל-מידים הללו הם מסיימי הישיבות הקטנות ובתי-הספר העברים הגבוהים, שמספרם הולך וגדל. אין ספק, שרבים מאלה מוכנים לעשות את החינוך העברי לתעודת-חייהם, אילולא מעמדו החומרי והחברתי הירוד של המורה ובית-הספר. עוד יש אלפים מן הנוער היהודי, שלפי נטיות רוחם וטבע נפשם, היו מוצאים את סיפוקם בהוראה עברית, אבל דרושה תמורה גדולה ביחס הציבור אל החינוך. כל זמן שהמקצוע יישאר שדה פרוץ וירוד, ייטפלו לו נמושות ועלובי נפש כבתקופת ה„חדר".

הציבוריות היהודית חייבת ליצור את התנאים והכלים הנאותים, שבכוחם למשוך חלק מן הנוער היהודי, שכבר רכש ידיעה יסודית בלימודי היהדות, לשדה ההוראה העברית. והרמת מעמדו וכבודו של החינוך היהודי, פירושו הרמת מעמדה וכבודה הרוחניים של יהדות אמריקה.

בית
מדרש
בישראל

[illegible] ישראל

[illegible]

[illegible] ישראל

[illegible]

הנה ימים באים נאם ה׳ ונגש
חורש בקוצר ודורך ענבים במושך
הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל
הגבעות תתמוגגנה. ושבתי את
שבות עמי ישראל... ונטעתים על
אדמתם ולא ינתשו עוד מעל
אדמתם אשר נתתי להם אמר
ה׳ אלקיך.

עמוס ט׳, י״ג–טו

השגי מדינת ישראל

מאת

חיים שנק

י״ג שנה של עצמאות מדינית, פירושן שלוש עשרה שנה של קבוץ גלויות ונדחי ישראל מכל קצות תבל כפי חזון ישעיהו: „נשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ״ (ישעיה י״א, יב).

י״ג שנה של עמידה על גבולות ישראל והגנת המולדת הן, שלוש עשרה שנה של התבססות כלכלית, חינוך פיתוח, אירגון ותעשיה, פיתוח אוצרות טבע (ים המלח, פוספאטים), סלילת כבישים בנגב ובגליל, וביחוד סלילת הכביש המרכזי באר שבע — אילת, המקצר את הדרך בהרבה ומקשר את מרכז הארץ להלק הדרומי ביותר של המדינה — אילת.

פיתוח איזור לכיש, המשתרע ממבואות אשקלון במערב עד למרגלות הרי יהודה במזרח מיועד היה להקמת שלושים (30) ישובים חקלאיים. בתיכנון מחודש על ידי ה„התישבות האזורית״ ובסיוע קו המים ירקון—נגב התאחזויות נח״ל בעין גדי ובנקודות אחרות; ייבוש החולה והכשרת הקרקע לגידולים מתאימים באדמה הפוריה עד למאוד.

במשך שלוש עשרה שנה, דאגה המדינה לקליטתם וסידורם של בני ישראל השבים לגבולם. זכורה לכל הישוב במדינת ישראל העליה הגדולה מתימן, אשר כונתה בשם „מרבד הקסמים״. היסול גלויות שלימות הוא אחד הפרקים המופלאים במשך כל אותן י״ג השנים.

הננו עדי ראיה לבנינם של מוסדות חינוך ותרבות, ישובים ומעברות, שיכונים ושכונות ותיקים, הצצים כפטריות לאחר הגשם, עבודה שנמשכת ללא הפסק יום ולילה מאז קום המדינה. כך פועל עם ישראל השב לארצו ומולדתו מאז ומתמיד. כאן הוא הפשי מאדוניו, כאן הוא עם אשר אינו זע ואינו חת משנאת האויב שבשכנותו הוא חי. ואויב זה מתנכל תמיד ומתנקש בנפש מפעל יצירתו ושיקומו; עם שעמד בכבוד במלחמת השיחרור ובמערכות סיני ושעומד על משמר הארץ והגנתה ועיני פקוחה תמיד למתרחש בגבולותיו ככתוב: „באחת ידו עושה במלאכה ואחת מחזקת השלח איש חרבו אסור על מתניו״ (נחמיה ד׳, י״א-י״ב).

עם זה שהגיע לעצמאות מדינית יגיע אי"ה גם לעצמאות כלכלית. אמנם דבר זה אינו מתגשם מיד, אולם העתיד יוכיח זאת, אם גם תלוייה המדינה מבחינה כלכלית במידה רבה באחים בארה"ב, העושים את מלאכתם באמונה ותורמים את חלקם לפיתוחה של הארץ ולבנינה.

מעשה רב הוא יצירת קשרים דיפלומטיים הדוקים עם המדינות החדשות באסיה ובאפריקה. מדינת ישראל מושיטה יד אחים אל העמים המשתחררים כדי לסייע להם בצעדיהם הראשונים. בעיות דומות שנתנסתה בהן המדינה בחבלי לידתה עומדות בפני עמים אלו. סמינריונים שנתיים לבני העמים החדשים מחזירים תלמידים בוגרים אל מולדתם, שם ישתמשו בלימודם כדי לעזור בבנין ארצם.

זכינו ומדינת ישראל הגיעה לשנת **בר-מצוה**. מבחינה דתית מסמל גיל זה אצל הנוער תקופת מעבר מילדות לבגרות; תקופה בה מתחיל הנוער לעמוד ברשות עצמו ולצעוד בביטחון את צעדיו הראשונים בנתיבות החיים. וכנוער כך גם מדינת ישראל על סף תקופת בגרותה, הננו עדי שמיעה לתכונות הנעשות בזמן האחרון בקרב מחנה המחנכים והמורים במדינה, המעונינים להעמיק ולחדש בישוב כולו את התודעה היהודית, ובעיקר בנוער המתחנך על ברכי התנ"ך והיהדות. אין כיום לנוער בארץ מגמה ברורה ואידיאלים שירוממו את נפשו וימלאו את הריקנות שבלבו; ולכן הוא במידה מסויימת „תועה בדרכי החיים" ללא מטרה מוגדרת לקראת עתידו. רק שיבה שלימה לדת, למסורת ולמנהגי ישראל עלולה לתת לנוער כיוון מסויים בחייו וסיפוק נפשי ורוחני כאחד. ואין צורך להסביר ולהתפלסף ולומר מה זאת דת בשביל עמנו באשר הוא שם. זהו סם החיים בשביל כל אדם בישראל, דת נותנת חוקיות לפעולות האדם, שומרת על טוהר מידותיו ומספקת תכלית למעשיו. הדת שומרת על הנוער מלהטמע ומלהטמא. אנו רואים שהדת אינה מתיישנת; היא שרירה וקיימת בכל הדורות וחוקיה המתאימים לכל תקופה ותקופה הם חוקי הצדק והיושר, הטוב והיפה.

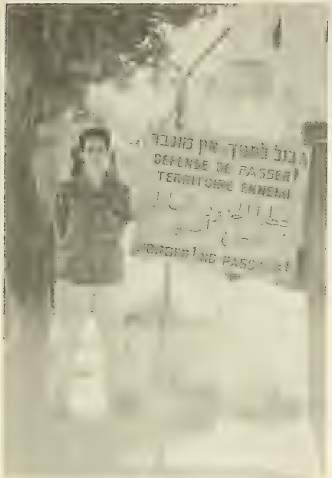
בהגיע המדינה לגיל הבגרות שומה עליה להגות בעברה ולתכנן את עתידה. **הגה** אף הוא מהווה י"ג בגימטריה, ומובנו: לשים לב, ללמוד יותר, חייב הנוער העברי בארץ לשים לב ולהטות אוזן למחנכיו המורים אותו את התודעה היהודית. חוקי ה' ניתנו למשה בסיני ועל כולנו לקיימן, הואיל וכולנו ניצבנו באותו מעמד וקבלנו על עצמנו חובה זו וכיצד ייתכן הדבר שלא נקיים את הבטחתנו?

כולנו תקווה, שכשם שאותו הילד בהגיעו ל„בר-מצוה" עומד איתן על רגליו כשהוא מלא בטחון וגאווה על מעמדו זה, כן גם מדינתנו הצעירה בת השלוש עשרה תהיה יותר מבוססת מבחינה כלכלית, מדינית. ולא עוד אלא שתצליח לפתור את בעיות העלייה והקליטה, הפרחת השממה, והפרחת התרבות העברית. אין ספק שבשאיפות אלו תלוי קיומנו הלאומי, שבלעדיו ודאי היה צלם אלוקים נמחה מעל פנינו. ובעזרת צור ישראל וגואלו יתקיים בנו החזון, שמדינת ישראל תהיה אור לגויים ומציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

להתראות בארץ

מאת

חיים פישר

חברים יקרים!

האם פעם בחייכם הרגשתם בחוש שאתם נהנים הנאה מלאה ונאמנה מן החיים, הנאה שהנפש מתרווה ממנה? תרשו לי לענות: רובכם לא ידעתם טעם חיים שלמים מעולם.

מה? איך?! הדבר פשוט בתכלית הפשוט. לא טעמתם את טעם הארץ. אף פעם לא שמתם את כף רגלכם על גוש אדמה, להגיד: „הארץ הזאת מובטחת לנו, בני יעקב, מאת יוצר הארץ ויוצר העולם".

— נו! אם לא בקרתם שם, הרשו לי לספר קצת במשך כמה רגעים קלים על הזדמנות מיוחדת שניתנת׳ לכל תלמידי בית המדרש, ושאולי עוד בידכם לנצלה בעתיד. כל שנה ושנה „בית מדרש" שולחת בשיתוף־פעולה עם „הסוכנות העברית", קבוצת תלמידים לארץ ישראל לבלות שם שנה (או חצי שנה) בלימודים, סיורים, ולספוג אווירה ישראלית.

במכון גרינברג בירושלים למדתי תנ"ך, גמרא, היסטוריה, ספרות עברית, גיאוגראפיה, ריקודים, ושירה, מרבנים ומורים מוסמכים במקצועותיהם. הם הורו בלשון העברית, שדיברו בה כשפת אם, שפה היה וגמישה, ושפעת לשד כפרי עץ רענן. הקורסים באוניברסיטה, — סיפרו לי אלה שביקרו שם — היו מגוונים ורבי־ענין — כלכלה, פילוסופיה, מתימטיקה, והיסטוריה — והכל בעברית.

העליה על מצדה

מובן מאליו, ידידי, שאין להשוות את הימים הנוראים, שמחת תורה, וכל החגים והמועדים, כמו שהם נהוגים בגלות, לאותם ימי חג במקום שיהודים יושבים על אדמתם. התפללו פעם ביום כיפור באחת הישיבות בארץ, ויתגלו לכם כוחות פנימיים-טהורים בנשמה שלכם, שלא עלו אפילו פעם על דעתכם שהם קיימים בכלל.

ובמשך החגים תתורו בארץ, ואז תגידו אם ראיתם פעם ארץ קשה ויבשה אמנם, אבל נהדרה כמו הנגב, ארץ פוריה כמו עמק בית-שאן, או מקום מתוק כים הכנרת והופיה.

אני כשלעצמי, כבר החלטתי, שבעזרת השם, אעלה ואשתקע בארץ. ותקוותי לראות את כבוד פניכם שם. ואז ודאי אשמע מפיכם את הרשמים שלכם.

להתראות בארץ!

חיים פישר

באשקלון

עמודי שלמה בתמנע

על ראש מצדה

חיפה

והטובים שבכם לעולם ועד

נאום זה מודפס במלואו לראשונה בהוצאה זו

מורי ורבותי, תלמידי אוניברסיטת הישיבה:

הדבר שאני רוצה להגיד לכם, יכולני להרבות עליו מאמרי חז"ל וספורי חז"ל, אך אין אדם מורה הלכה בפני רבו ואינני מעיז להסתמך על דברי חז"ל.

אבל שמעתי אך לפני רגעים אחדים סוף השיר הראשון ששרתם: „להיות עם חפשי **בארצנו**". אני יודע לאיזה ארץ התכוונתם ואני מניח שכולכם יודעים. אני רק רוצה לקוות שאלו לא מלים ריקות, אם כי למען האמת עלי להודות כי אינני בטוח בכך.

הפעם הזאת לא באתי לארצות הברית אל יהדות אמריקה, דבר אשר לא יכולתי לעשות עדיין. זה תשע שנים לא עזבתי את הארץ למטרה זו ואף עתה לא עשיתי זאת. עניינים גורליים עומדים להחתך בזירה העולמית, עניינים שגורלנו תלוי בהם. אני רוצה ואני רואה חובה לעצמי לדון בעניים אלה העומדים ברומו של עולם עם **אנשים** העומדים ברומו של עולם (והפעם אין זו מליצה מן המליצות, שהיהודים אוהבים להשתמש בהן).

מאת

דוד בן גוריון

הדבר שאני רוצה להגיד **לכם** הוא זה: **אתם יודעים פחות או יותר מה** מתרחש בארץ. כולכם יודעים על הקשיים האופפים אותנו, מיום קום המדינה ואף לפניה. קשיים אלה לא יפתרו מהר ועלינו להיות מוכנים, מגוייסים ודרוכים בלבנו ובנפשנו לקראת הבאות. עוד נעמוד בפני מבחנים קשים מאד, אולי חמורים ואולי גורליים. אולם המבחנים החיצוניים, עם כל חומרתם הגדולה, הגורלית, אינם מפחידים אותנו. יש לנו הסטוריה ארוכה ואני בטוח שאתם לומדים אותה ואתם יודעים שעמדנו במבחנים יותר קשים ויכלנו להם בתנאים יותר גרועים ובזמנים הרבה יותר קשים ונעמוד במבחן גם להבא במדה שזה קשור בקשיים חיצוניים. רק לפני נסיעתי, היה נראה לרבים מאתנו שאולי אנו עומדים בפני אחד מהמבחנים הללו. הצבאות של מצרים, סוריה וירדן היו מרוכזים על גבולנו במרחק לא גדול מיפו וחיפה ובודאי לא גדול מירושלים, כי ירושלים חונה על הגבול. בית ישיבת ממשלת ישראל נמצא מטרים אחדים מן הגבול ולא בתותח אלא ברובה אפשר לפגוע בו. והיו רבים שחשבו שאולי אנו עומדים בפני ימים כמו ה־15 במאי 1948. האזנו לשיחותיהם של קציני הצבא המצרי (אני לא צריך להגיד לכם כיצד עשינו זאת) ושמענו אותם אומרים: היום־מחר נחסל את כל החשבונות שלנו עם הישראלים האלה. ואף על פי כן לא הייתה בהלה בארץ. הדבר לא עורר חרדה בארץ אם כי הייתה דאגה, אך במקרה הרע ביותר יש על מי לסמוך. **לא ינום ולא יישן שומר ישראל**. ואם אצל רבים שומר ישראל זה שוכן במרומים, הרי אני התכוונתי לשומר ישראל ששוכן במחנות **צבא ההגנה לישראל**.

אבל לא היה לי חשש רב שמא תקום המזימה, למרות איומי נאצר ונאומי השחצנות אשר הוא נושא יום יום. נאצר בהיותו בסוריה, שלשה שבועות לפני צאתי מהארץ, היה נושא חמשה וששה נאומים ביום מלאי שחצנות והתפארות והכרזות מלחמה משולשת על אימפריאליסטים אמריקאים, על ישראל ועל הבוגדים הערביים בעירק, בירדן ובטוניסיה. למרות כל זאת יכולתי לצאת את הארץ בלי דאגה יתרה. דאגה זו תחמיר במשך השנים הבאות. **אני** לא רוצה להכנס למצב הבטחוני שלנו אך עליכם לדעת כי המצב הבטחוני שלנו בעתיד ידרוש הרבה מאמצים ולא אפתח פה לשטן, גם הרבה דם. **אבל** אני מתכוון לא לקשיים החיצוניים אשר לא פסקו ולא במהרה ייפסקו, אם כי אני מאמין באמונה שלמה שלא רחוק היום בו ישרור שלום בינינו לבין שכנינו הערביים ואולי אף לא רחוק היום שאתם הצעירים, בטרם תגיעו לשיבה שלי, תזכו לראות שלום בעולם כולו.

אך אני רוצה שתדעו על אחד הקשיים הפנימיים שבעיני הם יותר קשים ויותר חמורים מהקשיים החיצוניים, אשר ללא ספק צופנים בתוכם השמדה לעם ישראל. אני מדבר על אחד הקשיים **הפנימיים** הטבועים במצבה של היהדות בימינו. וחובה על כל אחד מכם וקודם כל על מוריכם ורבותיכם, עליהם רובצת אחריות אשר לא רבצה על מורים או על יהודים, זה הרבה מאות שנים — איך לחנך את הדור הצעיר, אבל גם עליכם בעצמכם רובצת האחריות הזאת — איך להתחנך.

ואני אומר לכם מהו הקושי: לא קל בכלל **בשום ארץ** לבנות מדינה. קשה שבעתיים לבנות מדינה בישראל, לבנות מדינה ע״י יהודים. אתם יודעים שארץ ישראל הייתה ארץ זבת חלב ודבש. כשאני באתי לארץ לא מצאתי אף טפת חלב יהודית ואף טפת דבש יהודית. את החלב היינו צריכים לקנות מהשכנים הערביים אשר היו באים לפתח־תקוה. זה היה המקום הראשון בו עבדתי כפועל חקלאי לפני חמשים ושלש שנים. הערביים היו באים שמה כמו שהגויים הפולנים היו באים לביתי בגולה להביא ירקות ופירות וביצים והיהודים היו קונים מהם. טפת דבש לא הייתה גם אצל גויים.

עכשו, הארץ שלנו שופעת חלב והכלכלנים מתלבטים מה לעשות בשפע זה.

ועם כל זאת זו ארץ דלה. **אין אדם יכול להקשות על רבונו של עולם מדוע בחר בארץ זו דוקא אבל זו עובדה. משה הביאנו לארץ זו ולא נמיר אותה בשום ארץ אחרת.**

איני צריך לומר לכם מה קרה לעם היהודי. אני לא צריך לומר לכם מה הייתה ארץ זו לעם היהודי זה 4000 שנה. אני בטוח שאתם יודעים הסטוריה עברית לא פחות ממני. אבל זו ארץ דלה. אתם מכירים את גבולות ישראל. (במקום אחר שם בקרתי הבוקר שמעתי אומרים: ממשלת ארץ ישראל, זו ממשלת ישראל ולא ממשלת ארץ ישראל, **יש הבדל, ודי למבין).**

זו ארץ קשה 60% של הארץ הוא מדבר. חלקו הגדול של מדבר זה הוא מעשה הקדוש ברוך הוא, חלקו הוא מעשה ידי אדם. החלטתנו הנחרצת היא ראשית לתקן את אשר עוותו מעשי בני אדם ושנית, ואל תראו בזה חלול הקודש חלילה, אנחנו מתיימרים לתקן או לסיים מה שהקב״ה משום מה לא סיים; להפוך המדבר, לא אומר לגן פורח, אלא לישוב לפחות. יש אסמכתות לכך בדברי ישעיהו, עמוס ואחרים. אולם לא זה הקושי, אם כי קשה הדבר מאין כמוהו. אינני מהראשונים שהגיעו לארץ בימינו אלה. כשבאתי כבר מצאתי דור של חלוצים ראשונים שם. אבל אפילו בזמן הקצר של חמישים שנה ראיתי דברים שכמעט כל אנשי המעשה, חכמי כלכלה וסוציולוגיה (ואני מניח שבישיבה זו אתם לומדים סוציולוגיה. יש מדע כזה, אם כי אני מסופק אם יש . . .) חכמים אלה אמרו לנו בשם תורת הסוציולגיה הנשענת על טרדיציה ועל עובדות הסטוריות **שמה שאנו עומדים לעשות בארץ לא ייתכן.** לא תתכן עבודה עברית. העם היהודי הוא עם חכם ונבון. אנו רואים זאת באמריקה. יותר ויותר הולכים לקולג׳, שיהודים ילכו לעבוד עבודה גסה ומפרכת? **לא!** ולא רק סתם אנשים אמרו זאת, אלא גדול הוגי חבת ציון, אחד העם, **אמר זאת.** ב־1912, כשאני זכיתי להיות כבר שש־שנים בארץ, הוא בקר בארץ בפעם השלישית וסיכם את רשמיו ב„סך הכל״ (אני מקוה שבישיבה אוניברסיטה ספריו אינם פסולים ולומדים „על פרשת דרכים״ וספריו האחרים). הוא בא למסקנה שלא תתכן מדינה יהודית כי עבודה עברית בלתי אפשרית. יכול היהודי להיות מנהל משק חקלאי כמו בועז בזמנו. יכול היהודי לנצח על מלאכת עבודה אך לא להתעסק בעצמו בעבודה קשה ומפרכת. ומכיוון שלא יהיו המוני עובדים הסיק אחה״ע מסקנה נכונה: לא תהיה מדינה יהודית היות ואין תקוה לעבודה עברית. המדינה נעשית לא על ידי ראש הממשלה ואפילו לא על ידי נשיא המדינה אלא על ידי המוני העובדים. בזה הסתמכו על

חוקים סוציולוגיים, שהולכים מן הכפר אל העיר ולא מן העיר אל הכפר, מארץ של רמת חיים נמוכה לארץ של רמת חיים גבוהה. ואמנם כשבאתי לארץ והלכתי לעבוד, קבלתי עבודה בשמונה גרוש ליום (בכסף שלכם זה בערך 20 סנט). ולא בכל יום הייתה עבודה. המעבידים מסרו את העבודה לפועלים ערביים שהיו יותר זולים, נוחים ומתרפסים.

אך האמינו לי, הייתי יותר מאושר מכל אחד מכם פה. היהודים בארץ לא דגלו בעליונות של איזה-שהוא מעמד. אם יש כבר כתות הרי הפועלים מהווים כתות האריסטוקרטיה. אצלנו היהודים עובדים בכל עבודה קשה כקלה. ואם אנו שואלים מהו ההבדל בין היהדות בארץ לשאר ארצות העולם התשובה היא: בארץ ישראל כל עבודה נעשית על ידי יהודים, אצלכם פה העבודה נעשית על ידי הגויים.

הקושי הוא שהיהדות נושאת הערכים המקודשים שלנו, יוצרת התרבות העברית המחודשת, ספרות חבת-ציון וביל"ו הייתה יהודת מזרח אירופה. יהדות זו נשמדה ואיננה, אנו מקבלים המוני עולים מארצות בהם היו משועבדים עשרות בשנים על ידי עמים שבעצמם היו מדוכאים. יהודי ספרד ומרוקו עמדו פעם בראש היהדות. כיום הם עשוקים. יש להם חזון משיחי אך לא החזון שהביא את טובי הנוער בשלושת הדורות האחרונים לקום ולהניח את היסודות למדינה היהודית, להקים מדינה עברית. הם מבזים עבודה גופנית, אין להם הון ואין להם אמצעים. זהו מצב שאנו מנסים לתקן ואני בטוח שנוכל להתגבר עליו באמצעות עזרה מבחוץ. אולם יש דברים שאין לעשות בכסף או בעזרה חמרית. אנו זקוקים לכוחות חלוציים ויוצרים הנושאים בלבם את המאור הגדול של היהדות, את החזון הגדול של נביאינו, חזון אנושי של יהודים המאמינים ביעוד הנעלה של עמם, המסוגלים למרות כל הקשיים לבנות ארץ אשר, כפי שישעיהו ניבא תהיה **מאור לגויים.**

לפיכך, לא אומר כי לא הייתי רוצה שכל חמשת המיליונים של היהודים באמריקה יבואו אלינו. אך אני יודע שזה לא יהיה. אבל הכרתי שטובי הנוער הנושאים את הירושה הנעלה של העם היהודי, הסופגים אל תוכם יחד עם זאת את הירושה המדעית של עמי העולם, הטובים שבהם, הכרחי שיבואו לארץ כדי להקנות לנו הידע הטכנולוגי ולהעלות אותנו לאותה רמה עליה אנו מצווים. כי חלילה לנו לרדת לשפל של שכנינו, כי אז לא תהא לנו תקומה.

אחת התעודות המרכזיות של מוסד חשוב זה ודומים לו בארה"ב, הוא לתת לנוער היהודי חנוך יהודי. אך לא רק זאת, לטובים, לנועזים, לחלוצים שבתוכם חייבת להנתן אפשרות להשתתפות מלאה במלאכת היצירה המופלאה ההולכת ונעשית בארץ. ואני דברתי על כך עם מנהיגיכם. **על כל תלמיד ללמוד לפחות שנה אחת בארץ.**

אבל אני רוצה לגלות לכם את המזימה הצפונה בהצעה זו. אמנם הדבר דרוש כשלעצמו. גם שנה אחת בארץ תהיה בה ברכה לכם ותעשירו לא רק את עצמכם אלא את כל יהדות אמריקה. **אך חלק מכם ישאר שם ולא ישוב.** וזה הדבר שרציתי להביא לכם בבוקר זה.

כל אחד לשנה אחת והטובים שבכם לעולם ועד!

YESHIVA
UNIVERSIT

ועד מערכת הניר׳

חיים פישר: עורך ראשי ועורך אמנות

משה גראסס: עורך טכניקה

פרופ׳ **חיים ליף**, יועץ למערכת

עורכים: **מאיר אדלמן, אילן זמיר, דוד פרויליך.**

מועצת התלמידים

אברהם גפני, נשיא תש״ך

יעקב הורנבלס, נשיא תשכ״א

המועצה: **דוד מורר, יעקב הורנבלס, נחום גולדמן, דוד ספינדל**
לא בתמונה, **מאיר סוקול.**

חגיגות

ואספות

עת לעט

הערות על „המדע" לאופנהיימר

מאת אילן זמיר

בהקדמתו לספר „האמונה היהודית", כותב איזידור אפשטיין, שחיבורו **אינו** מופנה לסוג מסויים של אנשים, שחילקם בזמנו ר' סעדיה גאון לשלושה: אלה אשר אינם יכולים להחזיק מעמד תחת כובד האמת, אלה **המתעצלים** לחשוב ולהתעמק, ואלה המסרבים, בגלל גאו־תנותם, לשמוע סברת מלומדים אחרים, ובטו־חים בטחון מוחלט כי ההגיון העצמי שלהם הוא גורם מספיק להורות להם את האמת. אפשטיין אינו פונה אל אנשים אלה, כי יודע הוא שלא יוכל להשפיע עליהם. גאותם העצ־מית או עצלנותם הרוחנית יקימו חיץ בינם לבין האמת.

הבאתי דברים אלה כיון שאני מוצא קשר ישיר בינם לבין העובדה שהבעיות הנדונות בספרו של רוברט אופנהיימר*, שהוא קובץ הרצאות מדעיות־פילוסופיות, שודרו לא באמ־ריקה, ארץ מגוריו של המחבר אופנהיימר, אלא באנגליה, בתכנית מיוחדת אשר הוגשה לקהל המאזינים על־ידי תחנת השידור הלאומית שלהם. האם חששו מארגני התכניות כאן באמריקה כי לא יתעורר די עניין בקרב הציבור האמריקני לבעיות העמוקות והאקטו־אליות בהן עוסקות הרצאותיו של אופנהיימר? כן! הציבור האמריקני המאזין לתכניות ה־שדור והטלביזיה כאן באמריקה מורכב ברובו מאנשים, אשר עליהם כבר כתב בזמנו ר' סעדיה גאון, המתעצלים לרדת לעומקו של ענין ומעדיפים לקבל כל דבר שהוא קל לעיכול ונבלע בעצמו...

לפני שמתחיל אופונהיימר לתאר לפנינו את המהפכה העצומה אשר חלה הן בשטחי המדע והן בשטחי המחשבה במאה הנוכחית, מונה הוא את הגורמים אשר הולידו הלך־מחשבה חדש זה. המדע, בדרך כלל, היה מבוסס על החוקים שחקק ניוטון, אשר עברו דרך כור הנסיון והוכחו כנכונים בכל העניינים העוסקים בגופים אשר ניתן לראותם בעין בלתי מזויינת. כעת, עקב ההתקדמות הטכנית הרבה, ניתן לראות חלקיקים בעלי גודל קטן בהרבה, ול־מרבית ההפתעה, נמצא לא פעם שחלקיקים אלה אינם מתנהגים בהתאם לחוקיו של ניוטון. ולא עוד, אלא שכל הלך־המחשבה הגורם סבתיות בהתנהגות העולם, חייב היה להש־תנות כתוצאה מגלוייו של רדפורד, אשר חקר את הרכב האטום בעזרת חלקיקי אלפא ושל אחרים, שבאו יותר מאוחר.

מחקרים אלה הביאו בעקבותיהם מספר הולך וגדל של פרודכסים אשר אי אפשר היה להס־בירם לאור הפיזיקה הקלסית. אופונהיימר מדגים זאת בצורה יפה: האם מקומו של ה־אלקטרון בתוך האטום משתנה במרוצת הזמן? לא! האם נשאר הוא במקום אחד? לא! האם הוא בתנוחה? לא! האם הוא בתנועה, אם כן? שוב לא!

הקושי להבין תשובות אלו יסודו בעובדה, שבדברנו על אטומים, אטום מימן למשל, מצטיירת במוחנו תמונה של גרעין מרכזי ואלקטרון הנע מסביבו, כשם שגרמי השמים נעים סביב השמש. תמונה זו מסולפת ביסודה וגורמת כמובן לאי־הבנה. התנהגות האטום כיחידה, אי־אפשר לצפותה מראש. אך כאשר מספר האטומים גדול למדי, התנהגותם הקבו־צתית תואמת שוב את ההנחות של הפיזיקה הקלסית.

*Science and the Common Understanding

את האלקטרונים שבתוך האטום אי אפשר לראות. המדען יכול רק לחשב את ההשפעה שמשאיר אחריו גל בעל אורך מסוים ותדירות מסויימת, שהוא הוא למעשה האלקטרון בכבודו ובעצמו. אך יחד עם זה האלקטרון יכול להחשב למעין חלקיק קטנטן בעל תכונות חמריות, שכמה מהן מוכרות לנו מלמודינו בשדה הפיזיקה הניוטונית. למעשה „אלקטרון" הוא מושג המפשר בין שני מצבים אלה של גל וחלקיק. כאשר נתון הוא במצבים מסויימים מראה הוא תכונות של גל; ועם השתנות התנאים משתנות גם תכונותיו הגלויות לתכונות האפייניות יותר לחלקיק.

כאשר שני אלקטרנים פועלים אחד בקרבת משנהו (כפי שקורה בכל אטום ואטום מלבד באטום המימן המורכב רק מפרוטון אחד ומאלקטרון אחד), הגל מסמל את אחד מהאלקטרונים והגל המסמל את השני עלולים להתתובב, והם אף עושים זאת הלכה למעשה. בניגוד לחוקי הפיזיקה הקלסית, כאשר שני גלים או יותר מגיבים אחד על משנהו אין התוצאה חייבת לשקף תוספת או הפרש, כלומר, אם שני גלים בעלי תכונות שוות מתחברים באיזו צורה שהיא, אין התוצאה חייבת להראות סכום של שני הגלים. הוא הדין במקרה ותכונות שני הגלים הפוכות. גם אז אין התוצאה חייבת להראות דוקא הפרש.

הגלים חופפים אחד את השני והתוצאה הנוצרת ממצב כזה אינה ניתנת לראייה מראש. האפשרויות להווצרות מצבים חדשים, שונים אחד מן השני, כתוצאה מחפיפת שני אלקטרונים או כתוצאה מהתנגשותם הן רבות, והדבר היחידי אשר בידנו כעת לעשות כדי לחזות את תוצאות ההתנגשות הוא להביע את המצב מבחינה סטטיסטית, ולתת ל„גורל" שיעשה את שלו. המצב החדש שייוצר כתוצאה מהתרכבות שני הגלים יהווה אחת מן האפשרויות הרבות אשר חושבו כבר קודם לכן במשוואה הסטטיסטית (עקרון חוסר הוודאות של הייזנברג).

נוסף לכך, כאשר אנו בודקים את הנעשה בתוך האטום, אם על-ידי הפצצה בעזרת חלקיקי אלפא או חלקיקים אחרים, ואם על-ידי הסתכלות בלבד, אין אנחנו רואים למעשה את המצב לאמיתו, אלא את **תוצאות** ההתרכבויות השונות שחלות בין גלים המסמלים את האלקטרונים, וכמו כן, בעצם הסתכלותנו, אנו **מפריעים** למהלך **התקין** של העניינים, כך שמה שאנו רואים איננו למעשה מה שקיים או, על כל פנים, אינו מוכרח להיות המצב לאשורו, כלומר, אף לאחר הסתכלותנו אין אנחנו יכולים להיות בטוחים בטחון מלא, **כי מה שראינו הוא באמת מה שקיים.**

ובכן, התגליות המדעיות בשטח הפיזיקה הגרעינית מלמדות אותנו שני דברים חשובים. ראשית — הסבתיות שהוותה יסוד בתורתו של ניוטון מאבדת את בסיסה לאור המסקנות שהוסקו לעיל בקשר לחוסר הוודאות בהתנהגות חלקיקים בעלי גודל תת-אטומי. כלומר, „מסובב" אחד יש בכוחו להוליד כמה וכמה „מסובבים". (ההשקפה הדתית היא, שאם כי דבר זה נכון ביסודו, בכל-זאת עובדה זו שמתוך כל האפשרויות, רק אפשרות אחת יצאה לפועל הייתה ידועה לה' מראש!).

והדבר השני שאנו למדים, והחשוב יותר להשקפת החיים שלנו הוא שבתוך הסדר הכללי השורר בעולם קיימת מידה מסויימת של אקראיות, ודבר זה לבדו כובל אותנו **ומונע** מאתנו ידיעת הדברים מראש, ידיעה ברורה ומסויימת. אפילו אם יהיו בידינו כל הכלים הדרושים לכך, ואפילו אם נוכל להכיל במוחנו את כל הידיעות הקודמות לגבי עניין מסויים, גם אז נוכל רק לשער ולא לדעת בבירור את אשר יתרחש בעתיד.

זהו הלך המחשבה השורר כעת בקרב אנשי המדע של זמננו, ועומד הוא בניגוד מוחלט להשקפה הניוטונית ולזו של החכמים אשר הלכו בעקבותיו במאה השמונה-עשרה, השקפה הסוברת, שאם נוכל לאסוף עובדות וידיעות קודמות במידה מספיקה ובאותה שעה תינתן לנו אפשרות שכלית וטכנית בלתי מוגבלת, נוכל בעזרת חוקים פיזיים להבין את מהות העולם **בשלמות** ואף לשער בבטחון את העתיד לבוא. כבר בזמנו של ניוטון היו מדענים שסברו שכל הדיעות החשובות המאפשרות לנו להבין את העולם שבו אנו חיים נתגלו כבר, ומה שאנו עומדים לגלות לא יוסיף מאומה להארת הבעיה. רק כיום ניתן לנו לראות עד כמה ילדותית היתה השקפה זו ועד כמה נבונות המסקנות אליהן הגיעו מדעני תקופתנו. בקיצור, **לעומת השקפתם של המדענים הקדומים שהעולם נתן להבנה, אנו אומרים: שאין אנו יכולים כעת, ולא נוכל אי-פעם להגיע אל האמת המוחלטת.**

על „תורת התעודות" לקאסוטו

מאת

דוד פרויליך

בספר זה מסכם פרופ. קאסוטו בקצרה את הרקע ההיסטורי לנביטתה וצמיחתה של בקורת המקרא ועומד בפרוטרוט על הנקודות העקריות עליה מבוססת הבקורת מבחינה מדעית. תמצית טענות המבקרים היא כדלקמן: התורה התפתחה במשך זמן רב ונערכה סופית על־ידי עורך, שהעתיק מכמה מקורות שרווחו בתקופות שונות. עורך זה, אחד גאון, סידר את התורה והרכיבה פרשיות שנלקחו מתוך ארבע תעודות מקוריות. י׳, **א׳**, כ׳, ד׳. הנימוקים להבחנה בתעודות השונות רבים הם. אך רק חמישה הם העמודים המהווים בסיס ויסוד לבנין הכביר ששמו — „תורת התעודות".

א — חילופי השמות האלוקיים.
ב — חילופי הלשון והסגנון.
ג — הסתירות וחילופי הדעות. —
ד — ההכפלות והחזרות.
ה — סימני הו״כב בתוך הפרשיות.

כדי לקבוע את יציבותה של השערת המבקרים, בוחן קאסוטו את הנימוקים ובודק את מידת נכונותם על פי הכתובים. כדי לעמוד על גישתו וליהנות מגלוייו, אזכיר כאן את טיפולו בנושא השלישי (ג. דלעיל).

הסתירות וחילופי הדעות

מן ההבדלים בצורת הכתוב עובר קאסוטו אל ההבדלים הפנימיים — אל הסתירות וחילופי הדעות שבין פרשה לפרשה.

מבקרי המקרא טענו שקיימות בתורה שלוש השקפות בנוגע לאלוקות ויחסה לבני אדם. **תעודה י׳** מציגה את ה׳ כאלוקיהם הלאומי של בני־ישראל. הוא בורא שמים וארץ, אדון כל הבריות, מנהיג כל העמים, שופט ומשגיח על האדם באפן אישי. התגלותו (לרוב לישראל) היא בצורה מוגשמת ז״א ה׳ בכבודו ובעצמו מופיע אפילו ביום בהיר*. **תעודה א׳** מבליטה את ה׳ בתפיסה תיאולוגית יותר נעלה. המרחק בין האדם לאלוה גדול מזה שבמקור י׳ — התגלותו אינה מגושמת אלא בחלום הלילה ובחזיון. **בתעודה כ׳** מתרחקת הישות האלוקית עד אין־סוף. היחס בין האדם לאלוקיו גדול עד למאוד והתגלות ה׳ אל האדם נעשית רק על־ידי דיבור, ללא מראה או הופעה.

לגבי מבקרי המקרא קיימת כאן סתירה פנימית הדורשת פתרון. והפתרון המוצע ידוע לנו. אך קסוטו קורא תגר על שתי עובדות אלו. ראשית אין כאן בעיה כלל. ושנית — לשיטת ק׳, הפתרון רעוע עד מאוד, הואיל והפתרון עצמו כולל סתירות פנימיות.

הסיבה שאין כאן בעיה, טוען קאסוטו, היא שהגיוני הדבר שהמתאר דמות מסויימת יסתכל בדמות מזוויות אחדות. בן הכותב ביוגראפיה על אביו הפרופיסור יטעים ביותר את אישיות אביו **כאב**, ומאידך ידגיש את למדנותו. נוסף לכך יעמוד הבן גם על יחסו לתלמידיו **כמורה**, ועל יחסו לאשתו **כבעל**.

הפתרון שהוצע הסר שחר גם הוא. כשנעיין בהשקפה השניה, לפי **מקור׳ א׳**. בה מתגלה ה׳ רק בחלומות ובחזיונות לילה, נראה שקיימות שבע (7) תופעות כאלו — כולן קודם זמנו של משה.

הראשונה — „אחר הדברים האלה היה דבר ה׳ אל אברם במחזה".
הופעת **„דבר ד׳"** נוגדת לדעת המקובלת, שמקור א׳ משתמש רק בכינוי אלוקים. מה עושים המבקרים? — מוחקים את התיבה „במחזה".

השניה — **„וירא ה׳** אליו בלילה ההוא" (התגלות ליצחק); אותה הבעיה ואותו הטיפול — כאן מוחקים את הפסוק כולו.

השלישית — התגלות השכינה ליעקב והלומו המפורסם. „והנה סלם... והנה ה׳ נצב עליו ויאמר אני ה׳. שוב סתירה בין יסוד אחד בתעודה א׳ ובין יסוד מקובל שני. ושוב הפתרון הידוע. הפעם פירוק הפרשה לקטעים קטעים, פסקאות פסקאות, ויצירת שני סיפורים מקבילים ומתאימים לתיאוריה.

רביעית והמישית — מספרות אודות ההתגלות לאבימלך וללבן.

„ויבא האלוקים אל אבימלך בחלום לילה".

„ויבא האלוקים אל לבן בחלום לילה".

ברור, שיש צורך להשתמש בכינוי אלוקים כאן, הואיל ושני אישים אלו נכרים הם, ואת ה' אלוקי ישראל אינם יודעים.

ששית ושביעית — הן תופעות המהוות מיעוט במילא, ואי־אפשר להוכיח תאוריה על־פי שני ענינים מתוך שבעה. ולכן לא אכנס לפרטים אם גם ניתנים הם לוויכוח. (מלאך ה' אל יעקב כדי שיעזב את לבן, והתגלות אלוקים ליעקב בדרך מצרימה.)

כך נהרס נימוק שלישי זה, המהווה אחד מחמשת היסודות העקריים של „תורת התעודות".

יש אומר: „אני מאמין" — ודי לו: „איני צריך לשום הוכחות מדעיות הכל ברור לי"! לעומתו יש הכופר בכל שאינו מבקש כלל ראיות כנגד המאמין. שני סוגים אלו תלויים בסביבתם ובטיב הרוח החינוכית הנושבת בביתם ובבית ספרם. עם שניהם אי־אפשר להתווכח, כי לרוב אין כלל תועלת בוויכוח, כיוון שאין מה שיזיזם מעמדתם.

אולם, קיים סוג־ביניים המשתדל להיות עקבי ותמים עם עצמו. זהו הסוג השואל **למה ומדוע**, ומשתוקק לתשובה אמיתית מספקת. ב„תורת התעודות" פונה קאסוטו לקהל מסוג זה, מחזק את רוח המאמינים באחדותה ובייחודה של „תורת משה" ומחליש עמדתם של הבלתי מאמינים והבלתי משוכנעים עדיין. הספר מוליך את שני הצדדים האלה צעד קדימה בכיוון הנכון והיחיד — צעד קדימה לקראת הבנת התורה לאמיתה.

ישיבה אונברסיטה

מאת

משה גראסס

כאשר מדברים על מצב היהדות באמריקה, מהותה של „הישיבה אוני־ברסיטה" מורה על ייחודה. כאן החיים הדתיים הם טבעיים. כאשר התלמיד נרשם לפני התחלת הלימודים הוא נרשם לתכנית אחת הכוללת הן לימודי קודש והן לימודי חול. אחת המגמות של חינוך היא יצירת אווירה שלמה וחוויה כוללת ואצלנו האווירה הדתית אינה נראית יוצאת דופן כי אם אורח החיים.

בדרך כלל אין התנגשויות וסתירות בין המקצועות השונים, אע"פ שרבים הם המורים המעוררים שיחות ערות ורבים הם השעורים הגוררים וכוחים ארוכים ובירור ענינים שאינם אלא התהליכים הטבעיים של התבגרות דתית. נוסף לכך, חלק ניכר ממורי המכללה, הפרופסורים וכו' הם מאנשי שלומנו. למשל, רב מלמד ביולוגיה, אנשים דתיים מורים חימיה, רבנים מוסמכים ימצאו במדורים כמו אנגלית, היסטוריה, מתמטיקה, מדיניות, תורת החברה, פילוסופיה ואחרים. אולי חשובה יותר העובדה שהאנשים העומדים בראשי המדורים הם ממסימי המוסד ולכן חשים הם ומרגישים את הלך הרוח הדתי, כי המוסד קרוב ללבם.

כדאי לציין כאן את השפעת „הישיבה" על אוניברסיטאות אחרות ברחבי אמריקה. לדוגמא, השנה היא השנה הראשונה שעברית נחשבת למקצוע אפשרי בבחינות כניסה למכללות (College Entrance Exams). לאחר שנים רבות של מאמציו האישיים ובהשתדלות ראש המחלקה לקבלת תלמידים, התקבלה החלטה זאת. כמו כן, הבחינות הרשמיות מטעם המדינה נתנות בדרך כלל אך ורק בשבת. אבל זה שנים אחדות שיש הסדר מיוחד עבור שומרי שבת מכל האוניברסיטאות היכולים להבחן ביום אחר בשבוע, ולא לחלל את השבת.

סמלה של „ישיבה־אוניברסיטה" כולל את המלים „תורה ומדע". במוסד נעשה המאמץ לשלב את השניים, מכיוון שלפי הרוח הרווחת כאן מונח אחד סותר את השני. דו־קיום אפשרי בהחלט ונחוץ הוא בנסיבות הקיימות.

דת ומדינה

מאת

אילן זמיר

מאמרו של יהודי פלמן (בוגר המכללה וכעת סטודנט בבית הספר לרפואה ע"ש אלברט איינשטין), אשר הופיע בגליון היובל של עתון המכללה, ושדן בצורך הדחוף בשנוי יסודי של ערכים דתיים כתוצאה מהקמת מדינת ישראל, עורר הדים רבים בין כתלי בית ספרנו ומחוצה לו. מאמר זה מצטמצם בעיקר סביב בעיית שמירת השבת והבעיות הכרוכות בכך במדינה של יהודים, אשר בתחוקתה אין שמירת השבת תופשת מקום נכבד וחלול שבת ע"י אזרחיה, אפילו כאשר עומד הוא בנגוד לחוק, אינו גורר אחריו עונש כבד, כך שאפילו אם ישנם חוקים כאלה, אין הם מהווים גורם מרתיע. נקודה זו, אינה אלא חלק קטן בבעיה כללית ומרכזית יותר, שחשיבותה ליהדות הדתית בארץ וליהודים אדוקים בגולה השואפים לעלות אליה עצומה, והיא: מקומה של **הדת היהודית במדינת ישראל.** מאז הקמת מדינת ישראל היתה בעיה זו נושא לוויכוח. המתנגדים להפרדה בין המדינה והדת רצו, ועדיין רוצים, במדינה עברית אשר תחוקתה מבוססת על תורת משה. המצדדים בהפרדה בין המדינה והדת טענו, שמדינה כזאת תערער את מוסדות חופש הפרט, שיש לו הזכות להאמין או לא להאמין כפי ראות עיניו.

מאמרו של יהודי פלמן זכה לבקורת קטלנית מצד כמה מבחורי הישיבה, אשר האשימו אותו בבורות דתית ובמקום לפתור את הקושיות המוטחות בפניהם פשוט דחקו אותן לקרן זוית.

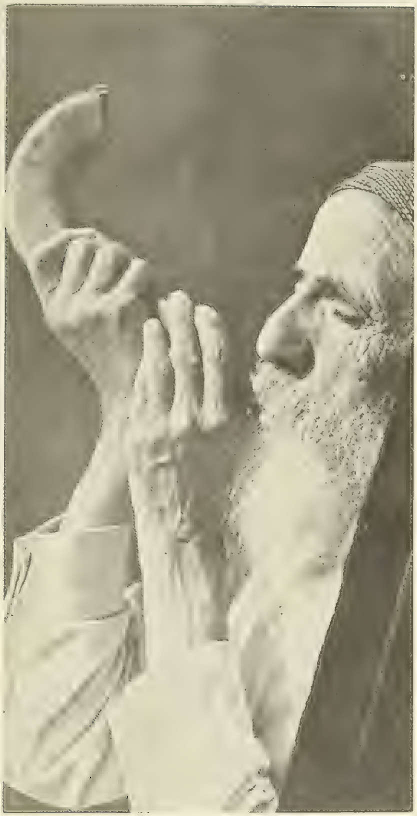
הבעייה עדיין בעינה עומדת: כיצד תתכן הפעלה סדירה של מדינה יהודית על כל מוסדותיה ומפעליה, תעשייתה ובתי החרושת שלה, צבאה, משטרתה, ציה וכל השרותים האחרים שמדינת ישראל, ככל מדינה מודרנית אחרת, חייבת לספק לתושביה, כאשר החוק הדתי, אשר תושבים רבים היו רוצים לחיות לפיו, לכאורה אינו מאפשר דבר כזה?

יהודי פלמן מציין, ובצדק, שבטחון המדינה תלוי בשרותים אלה ובלעדיהם נתונה המדינה בסכנת כליון. קשה לתאר לעצמנו השבתה כללית של צבא ההגנה לישראל החל מיום ששי אחר הצהרים ועד צאת הכוכבים במוצאי שבת. הצבאות הערביים, מבלי לחכות להזמנה נוספת, יסתערו עלינו וישליכו אותנו לים. השבתה כללית של הצי המסחרי ביום זה יביא כליון כלכלי הרוץ על המדינה ואסונות לא פחות גדולים ירדו על ראשי התושבים, אם מפעלי החשמל והבניין, או התעשייה, יופסקו; ולו רק ליום אחד בלבד, מדי שבוע בשבוע.

אף צודק הוא יהודי פלמן בטענתו, שהפתרון הידוע של „גוי של שבת" או העסקת יהודים לא דתיים בעבודות שמצפוני של היהודי הדתי אינו מרשה לו להתעסק בהן בשבת, אינו פתרון ההולם את רוח הדת היהודית, ואף נוגד הוא את צווי התורה המחייב **כל** יהודי בשמירת השבת. ולא עוד, אלא גם משפחתו, עבדו, אמתו, ואפילו בהמתו, חייבים בשמירת השבת ואין התורה מבדילה בין עבד יהודי לנכרי, או בין דתי לשאינו דתי, חלול השבת אינו פוסק כאשר אני משתמש בשרותו של אדם לא דתי החייב לעבוד בשבת כדי לספק לי שרות זה.

הרב נסים, רבה הראשי של מדינת ישראל, הכיר בעובדה זו ואיים על מפעלי הנייר האמריקאיים בחדרה, שאם ימשיכו בהעסקת עובדים יהודיים בשבת, יאסור על כל היהודים הדתיים הנתונים למרותו להשתמש בנייר המיוצר בבית חרושת זה למטרת הדפסת ספרי קודש.

מדוע, אם כן, השתמשו קבלניו הדתיים של הרב נסים במלט המיוצר במפעלים המחללים את השבת באופן קבוע לבנין „היכל שלמה”, משכן הרבנות הראשית בירושלים? מדוע אין הרב נסים עושה צעד נוסף ופוסק מלהשתמש בטלפון הפרטי שלו, המופעל בעזרת טלפוניסטיות יהודיות בשבתות ובחגים, כבשאר ימי השבוע ללא כל הגבלה? ומדוע אין הוא מנתק את מקררו החשמלי מן הרשת הראשית המספקת חשמל ללקוחותיה 365 יום בשנה, בשבת ובחול?

עקביות בהלך מחשבתו של הרב נסים מחייבת צעדים אלה ואי-עשייתם מבליטה את הבעיה ביתר שאת. האם הדת היהודית היא דת של מצוות של „וחי בהם”, או שמצוות אלו אבד עליהן כלח, ועם הקמת מדינה יהודית, ראוי לשנותן ולהתאימן למצב-הענינים החדש.

היות ושאלה זו נשארת ללא מענה, כדאי להביא את תשובתו של הרב משה ז. נריה, ראש ישיבת בני עקיבא בכפר הרואה, למאמרו של השופט דוד גויטין בגליון ספטמבר 1958 של „האופק העברי” * אשר בעקרו, דן באותן בעיות שהוזכרו לעיל. אם דעתו של הרב נריה מייצגת את הדעה הכללית הרווחת ברבנות הראשית בארץ, הרי אפשר לראות במענהו צעד מעשי רציני לפתרון הבעיה, ולא זו בלבד אלא שמתוך תשובתו מסתבר, כי חלק מהבעיות אשר הטרידו את מוחם של יהודים כה רבים ובתוכם תלמידנו יהודי פלמן, אינן כלל בעיות!

הדת היהודית מכבדת ומקדשת את חייו של האדם, כאשר קיימת סכנת נפשות מותר לפרט לחלל את השבת ובלבד שיציל את חייו, ולפי הרב נריה, מה שנכון לגבי פרט אחד, על אחת כמה וכמה נכון הוא לגבי המדינה כולה המורכבת מפרטים רבים, ובמקרה של סכנה ממשית לבטחונה של המדינה, לא רק שמותר לחלל את השבת, אלא חובה על רב הקהילה עצמו לעשות זאת כדי לשמש מופת לאחרים וללמדם כמה חשובה השמירה על בטחון חייו של האדם.

ומכאן אנו למדים כי אין צורך לשנות דין או ליצור דין חדש בכל הענינים הנוגעים להפעלת שרותי הבטחון כגון צבא, משטרה, מכבי אש וכו'... ההלכה השייכת למין זה, לפי דעתו של הרב נריה, ברורה ביותר וקובעת, **שכל עבודה שהיא מוכרת על ידי הסמכות הרבנית כיסודית וחיונית לבטחון הצבור מותרת בשבת ולמעשה, מחוייבת על פי דין.**

הצעד הבא צריך לבוא מצד מפעלי התעשייה השונים. לפני שהם מוכיחים קבל עם ועדה ששרותם חיוני לבטחון המדינה, עליהם לעשות את המאמצים הדרושים כדי להפחית במדת האפשר את התלות בבה-אדם ביום השבת. ההתקדמות הטכנית הרבה בשנים האחרונות הפכה עסוקים רבים, אשר עד עתה נעשו בידי עשרות ומאות אנשים, לנחלת המיכון האוטומאטי.

פרופ. ישעיהו ליבוביץ (מביה"ס לרפואה בירושלים) במאמרו „דת ומדינה” מינואר 1959 קובע, שמפעלים אשר עד עתה השתמשו בשמני הסקה כדי להסיק את כבשניהם עברו בהדרגה לחימום חשמלי, הניתן לויסות טרמוסטטי בעזרת חשמל, ובלי עזרת בני אדם.

ברצון טוב מכוונים לתכלית הרצויה, אפשר יהיה להפחית את מספר האנשים המועסקים בתעשייה בשבת במדה רבה ולהגבילם, אולי, לעבודה בחברת החשמל בלבד, אשר יוכר אז כמפעל חיוני, וגורם מכריע בבטחון המדינה, ועבודה בו בשבת תהיה **מחוייבת** לפי דין.

*The Jewish Horizon

המסימים

פרסים

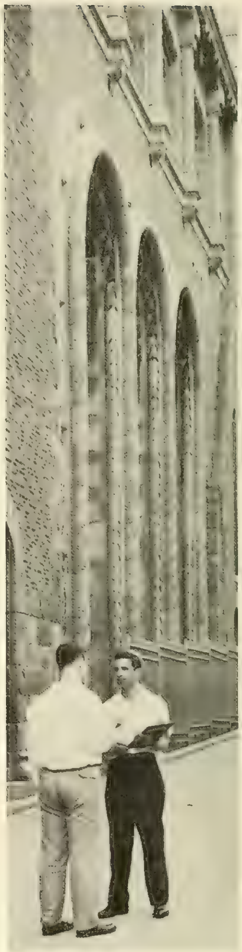
הפרס לזכרונו של חיים טשרנוביץ לתלמיד בכתה ו׳ (דזשוניאר) המצטיין בתלמוד
מרדכי שטינר — תש״ך
חיים מעזי — תשכ״א

הפרס לזכרונו של ד״ר שמעון גינצבורג למסיים המצטיין בשפה העברית ובספרותה
מרדכי יעקבובסקי — תש״ך
נחום גולדמן — תשכ״א

הפרס של „הסתדרות העברית״ להפצת עברית ותרבותה
צבי גולדשיידר — תש״ך

הפרס לזכרונו של אברהם שוער לתלמיד המצטיין בספרות העברית החדשה
דוד קצין — תש״ך
חיים ביאליק — תשכ״א

הפרס לזכרונם של הריס אלטשול ומשה פרלשטיין למסיים המצטיין בכל לימודיו
ברוך שכטמן — תש״ך
קופל גולשיידר — תשכ״א

הפרס לזכרונו של בנימין הורוויץ לתלמיד המצטיין בתלמוד
ברוך צבי גרונר — תש״ך
חיים ארזואן — תשל״א

הפרס לזכרונם של רוזלי ויעקב סינגר לתלמיד המצטיין בתנ״ך
יהושע קרוננברג — תש״ך
נחום גולדמן — תשכ״א

הפרס לזכרונם של דניאל בלק ומשה קופר
למסיים המראה סכויים הכי מזהירים בשדה החינוך העברי
ברוך צבי גרונר — תש״ך
יהושע קרוננברג — תש״ך
חיים ביאליק — תשכ״א

מסיימים – תש"ך

תעודת מורה

באופן מאד נעלה:

ברוך צבי גרונר
יהושע קרוננברג
ברוך שכטמן

באופן נעלה מאד:

שבתי אקס

באופן נעלה:

צבי גולדשיידר
מיכאל חורובסקי
דוד קצין

שניאור גנק
אברהם דוויס
אברהם הורנבלס
אברהם וויטי
מאיר יארמאק
מרדכי יעקבובסקי
יתרו יעקבס
מאיר כהן
שאול סלמן
יהודה סרשר
יחיאל פרנק
משה קצין

בחור לחנוך דתי

דוד אברבק
אליהו איכלר
הרצל אייזנשטט
יהודה באהנסקי
ברוך ברון
צבי גולדשיידר
חנוך גלזר
ברוך צבי גרונר
אברהם דוויס
שניאור הופמן
אברהם הורנבלס
יתרו יעקבס
אפרים כץ
שאול סלמן
יהודה פלד
חיים פמרנץ
יעקב פמרנץ
אריה שיינהולץ

בחור לספרות עברית

יצחק באום
שמואל ברגר
שניאור גנק
אברהם גפני
צבי טרנר
מרדכי יעקבובסקי
צבי ליבר
דב לנגנור
משה מאירוביץ
ישראל מאס
משה סונן
יהודה סמט
יהודה סרשר
שמחה פיינגולד
מיכאל פיינרמן
נחום פרידמן
משה פריימן
יחיאל פרנק
אברהם ציגלמן
יעקב קלונר
דוד קצין
חיים קרקובר
מאיר רבינוביץ
שמואל רוזנטל
חיים ריין
יוסף שטרן
שלום שטרן
ברוך שכטמן
מאיר שניידר
דוד שפירא
יהודא שפירא

מסיימים — תשכ"א

תעודת מורה

באופן נעלה:

נחום גולדמן
קופל גולדשיידר

ישראל צבי אבוש
מאיר אדלמן
חיים ארזואן
חיים ביאליק
משה גראסס
שמשון ווינר
אברהם ווקסמן
משה מאירוביץ
יוסף רוזנטל
יוסף שטרן

בחור לספרות עברית

מאיר אדלמן
משה גראסס
יואל דנר
אברהם הריס
שמשון ווינר
דוד ווינטר
אילן זמיר-הלפרן
אריה טשרני
שמחה נתן
יוסף סלסברג
שמואל פדר
דב קפלן
דוד שנקין

בחור לחנוך דתי

ישראל צבי אבוש
חיים ביאליק
נחום גולדמן
קופל גולדשיידר
אריה דוליץ
אברהם הורביץ
אברהם חסיד
אלחנן קלין
דוד קצין
משה קצין
יוסף רוזנטל
מאיר תוקע

יצחק באום

שמואל ברגר

נחמיה ברגר

June

שניאור גנק

צבי גולדשיידר

אברהם גפני

1960

צבי גרונר

אברהם הורנבלס

אברהם דוויס

June

מרדכי יעקבובסקי

יתרו יעקבס

צבי ליבר

משה מאירוביץ

ישראל מאס

משה פריימן

1960

יהודה סמט

משה סונן

יחיאל פרנק

June

1960

מיכאל פיינרמן

אברהם ציגלמן

דוד קצין

June

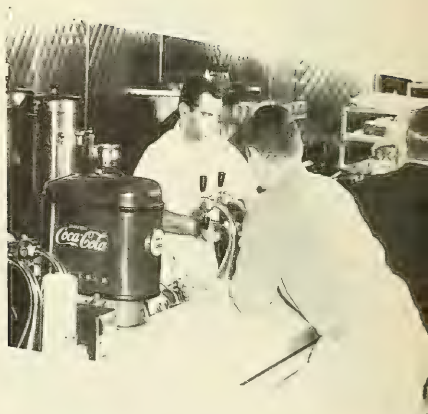
משה קצין

חיים קרקובר

שמואל רוזנטל

חיים ריין

יוסף שטרן

שלום שטרן

June

ברוך שכטמן

מאיר שניידר

1961

ישראל צבי אבוש

שאול איזנבד

מאיר אדלמן

פנחס באלסם

חיים ארזואן

חיים ביאליק

אברהם בלומנפלד

נחום גולדמן

יוסף גולוב

1961

משה גראסס

קופל גולדשיידר

אליעזר גרינפלד

June

שמשון וינר

אברהם הריס

יואל דנר

June

מנחם וסרמן

אילן זמיר-הלפרן

אריה טשרני

יעקב מירקין

יהושע מאס

שמחה נתן

June

יוסף סלסברג

משה עפשטין

דוד ספינדל

1961

פרץ עק

שמואל פדר

יעקב עפשטין

עזריאל פינר

יעקב פיין

יוסף פיינשטין

חיים פישר

טוביה פלדמן

צבי פלסן

1961

דניאל פרימר

דוד פרויליך

יהודה קורנגולד

June

1961

יוסף רוזנטל

שמחה קריינס

זאב קנטרוביץ

June

זאב שימנסקי

דב ריישל

זאב שליפשטין

נאום פרידה

כלב גולדשיידר

אחת התרומות הגדולות של היהדות לקביעת מקומו של האדם בעולם היא שה׳ מעונין בחיי ברואיו, קרוב לכל קוראיו, ומשגיח באופן מיוחד על עמו, עם ישראל, השגחה פרטית. יהודה הלוי בספרו הכוזרי מביע רעיון זה שבכל מקרה ומקרה בכל מקום ובכל זמן, אפשר לראות את יד ה׳ ותכניותיו ופעולותיו, ש„הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל״.

ה׳ הוציאנו מארץ מצרים בחוזק יד ובזרוע נטויה — לא מפני שהגיע הזמן של יציאת מצרים ולא מפני שגברו היהודים על המצרים, אלא שה׳ ראה את עוני עמו במצרים, והלחץ אשר מצרים לחצו אותם. רצה הקב״ה לתת להם את תורתו ולבחור בהם כעמו. ה׳ הראה את כבודו לישראל במעמד הר סיני כשגילה את שכינתו מרוב אהבתו לעמו; והוליך את אבותינו לארץ ישראל. על העם מוטל היה לקיים את יעודו — להיות עם סגולה, אלא שהלך אחרי יצר לבו־הרע, ובסופו של דבר, גורשנו ונחרב בית מקדשנו.

גורשנו לא מפני שזו היתה גזירה היסטורית אלא „מפני חטאנו גלינו מארצנו״.

הגמרא במגילה מסבירה את יד ה׳ בהיסטוריה — כתוב ש„אין הקב״ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה.״ פירוש הדבר, שלפני שה׳ מעניש אותנו הוא מכין את הרפואה שלא יהיה, חס ושלום, כליון גמור. ואמנם אנחנו יכולים לראות בהיסטוריה את התהליך הזה, שה׳ בורא את הרפואה קודם המכה. לפני שגורשנו ממקום אחד הקים ה׳ מקלט בטוח במקום אחר כדי שהיהודים יוכלו להציל בו את נפשם.

אחר חורבן בית שני מצא עמנו מקלט בבבל — וכשגורשנו משם, מצאו מקלט בארצות באירופה. ובאותה שנה שגורשו היהודים מספרד, בשנת אלף ארבע מאות תשעים ושתים — הקים ה׳ מקלט לעתיד לבוא לעמנו באמריקה.

ובזמננו אנו, כשהרג היטלר ימח שמו, ששה מיליונים מאחינו בני ישראל ואמר בשגעונו כהמן בשעתו, לאבד את כל היהודים, טף ונשים ביום אחד, ראינו את אצבע אלקים לאחר החורבן הנורא בתקומתה של מדינת ישראל.

גם באמריקה, כשנוצר כאן מרכז יהודי גדול מפליטי ישראל שמארצות אירופה בראשית מאת העשרים, ברא ה׳ את הרפואה קודם המכה. המכה היא, כפי שאנחנו יודעים, ההתבוללות הרוחנית והתרבותית, עם-הארצות של אחינו כאן. הרפואה שברא מקודם היתה ישיבה אוניברסיטה, ובתוכה בית מדרש למורים. ד״ר פינחס חורגין, עליו השלום, ראה את המעמד השפל של החינוך היהודי באמריקה והקים מוסד להדריך מחנכים ומורים ראויים לתעודתם כדי להפיץ דעת התורה והיהדות בתפוצות ישראל שבאמריקה.

לאחר שנסתכל במהלך של ההיסטוריה של עמנו ונראה את יד ה׳ והשגחתו מאז ועד היום הזה, הרי נבין את חובתנו ותפקידנו ולהשתתף בהתקנתה של רפואה זו — חינוך דתי יהודי. — אנחנו המורים החדשים ומנהיגי הציבור היהודי באמריקה בעתיד, עלינו לראות את אצבע זו של ה׳ ולהקדיש כל כחנו ליצירת יסודות חיים חדשים ליהדות בארץ זו.

כמו הנביאים, שראו בכל מקרי החיים והנסיונות הקשים שהתנסו בהם היהודיים, כונת הבורא ותכניתו ולא דברים שבמקרה ושבטבע סתם, אף אנחנו חייבים לראות את יד ה׳ המשתקפת בדברי ימי עמנו (לפנים והיום).

ביאליק ראה בבהירות את הגורל ההיסטורי של עם ישראל ותכליתו, והלקה הזה הוא בנין היינו מחדש מן המסד עד הטפחות, שלא נהיה תלויים בגוים בחומר וברוח. — בשירו ברכת עם הכריז ביאליק: „אל תאמרו קטנו — הטרם תתבוננו פני אביר יעקב ההלכים בקרב: מימי זרובבל ידינו לא כוננו מפעל אדירים כמהו ורב״.

עכשיו קוראים לדור הצעיר באמריקה הדור האבוד. הדור הזה פונה אלינו, למורים ולמחנכים להחזיר אותו לדת היהודית. ועלינו להרגיש את צמאונם ורבעם — „לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה׳״.

הגמרא בעבודה זרה מציינת שלש תקופות בהיסטוריה היהודית והן (1) בריאת העולם (2) מעמד הר סיני (3) ימות המשיח.

לפי כל הסימנים אנחנו נכנסים עכשיו לתקופה השלישית, תקופת „אתחלתא דגאולה״.

אם נשמע לקול הגאולה ונראה את חובתנו, לעזור לתהליך הגאולה — אם יש לנו הרגש שיד ה׳ פועלת בהיסטוריה, הרי אז חובה עלינו לתרום מכחונו וכשרונותינו לבנין חיי הרוח של ישראל באמריקה, על ידי קשר אמיץ ושיתוף פעולה עם יהדות ארץ ישראל.

אנחנו צריכים להאזין לקול ה׳ המתהלך בגן העולם הנאבק והמסוכסך ושסכנות אורבות לשלומו מכל צד, ולמלא את הצו שבקול הזה.

פעם שאלו מר׳ שמעון בן יוחאי, „מתי יבוא המשיח?״ ענה להם: „**היום** — אם בקולו תשמעו!״

הגאולה בידנו, אך ורק אם נשמע את קול ה׳ הקורא אלינו מערפלי הדורות ועננות דורנו אנו.

מלני קופר, מרים ברגלס, חוה הוניג, רבקה סטלמן, הללה מברוך.
לא בתמונה: לאה אדלשטיין, דינה ווגל, חנה פרידמן.

נאום פרידה

מלני קופר

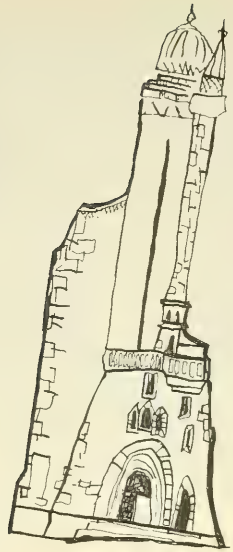
אני עומדת כאן לפניכם כנציגת מסימות „בית מדרש למורות". כמה הרהורים עולים על דעתי. אני הושבת על השנים שבקרתי כאן בבית המדרש למורות. אני זוכרת מורים, קורסים, ושיעורים. וגם אני זוכרת נסיונות — הסתכלות לנסיון, בחינות אמצע-זמניות, בחינות סופיות, ובחינות גמר. כנראה שהיינו היו כמעט בחינה ארוכה אחת. הרבה למדנו, הרבה עבדנו, וגם הרבה נהנינו. והכל בשביל להשיג תכלית אחת — הוראה עברית.

אני שואלת את עצמי, וגם אתכם, מה זו הוראה עברית? אני עונה על שאלתי, זו לא רק משרה, לא סתם דרך לקבל פרנסה. לפי דעתי, הוראה עברית, זו שליחות טהורה. אנו מלמדי תורה, תפקידינו הוא לא רק לפתח איזה טקסט לפני תלמידנו, אלא למסור להם דרך חיינו — חיי תורה. לתפקידינו יש חשיבות כפולה. גם החומר וגם התלמידים שלנו, הם נכסי היקר שלנו. אנו נלמד התורה — ההומר הקדוש ביותר בעולם, והיקר ביותר בעולם. והתלמידים שלנו הם ילדי בני-ישראל — היהודים המבוגרים של העתיד. באמת מי שמקבל עליו התפקיד המיוחד בזה צריך להיות טיפוס בן אדם מיוחד. מורה לעברית, לא יכול להיות בן אדם שסתם עומד לפני כיתתו ומספר ספורים לתלמידים באופן קר ומכני. מורה לעברית צריך להכיר את התפקיד החשוב שבידיו. הוא צריך להכיר שבאמת הוא בעל שליחות טהורה וקדושה. יש בתוך לב מורה כזה זיק התורה היהודית והמסורה היהודית. כאשר הוא מלמד, הוא נותן חלק מלבו ונפשו לתלמידיו. הוא באמת מוסר להם נשמת חייו.

אני חושבת, שאנו המסיימות, באמת בנות מזל, כי היינו תלמידותיהם של מורים, שהם מורים לעברית, במובן האמיתי של המלה. מורינו היקרים נתנו לנו הזדמנות לשאוב ממקור חכמתם הרבה. ויחד עם זה מסרו לנו מאור התורה הבוערת בתוך לבותם ונפשם. תקותי היא, שאנו תלמידותיהם נוכל להצליח, כמו שהם הצליחו. אם נתנהג לפי הדוגמה שנתנו לנו, בודאי נצליח.

בשביל כל זה אני רוצה להודות למורינו החביבים והמכובדים. גם אני רוצה להודות להורינו ומשפחותינו, שנתנו לנו יסוד חינוכינו בביתינו היהודיים. ובסוף אני רוצה להודות לכן המסיימות בשביל הידידות היקרה. אני בטוחה, שכלנו נזכור שנותינו בבית המדרש למורות, באהבה רבה ובזכרונות נעימים.

ד״ר ישראל אלדד (שייב)

פ ר

כ ש ף

ידה

CLASS OF 1960

BAUM, IRVING — 1830 Washington Ave., Bronx, N. Y.
BERGER, SAMUEL MARTIN — 901 East 179 St., Bronx, N. Y.
CHOROWSKI, MICHAEL — 723 Hendrix St., Brooklyn, N. Y.
COHEN, MARSHALL — 566 East 28 St., Paterson, N. J.
DAVIS, ABRAHAM DAVID — 2035 Creston Ave., Bronx, N. Y.
FRANK, MICHAEL — 2057 75 St., Brooklyn 4, N. Y.
FEINERMAN, MICHAEL BENJAMIN — 2314 Green St., Harrisburg, Pa.
FREIMAN, MORTON ELIEZER — 1646 46 St., Brooklyn, N. Y.
GAFNI, ABRAHAM JOSHUA — 140 West 42 St., New York, N. Y.
GENACK, SCHNEUR — 67-30 Burns St., Forest Hills, N. Y
GOLDSCHEIDER, HARVEY — 3706 Barrington Road, Baltimore 15, Md.
GRONER, TSVI BARUCH — Jerusalem, Israel
HORNBLASS, ALBERT — 4600 9 Ave., Brooklyn, N. Y.
JACOBOWSKI, MARK ELIHU — 251 Seymour Road, Port Chester, N.Y.
JACOBS, JETHRO — 49 Union St., Trenton, N. J.
KASSIN, DAVID — 2158 67 St., Brooklyn, N. Y.
KASSIN, MORRIS — 2158 67 St., Brooklyn, N. Y.
KLONER, JAY MARTIN — 1329 51 St., Brooklyn 19, N. Y.
KRAKAUER, HARRY — 99-52 66 Rd., Forest Hills 74, N. Y.
KRONENBERG, JOSHUA — 1580 Eastern Parkway, Brooklyn, N. Y.
LANGENAUER, BERNARD — 1241 45 St., Brooklyn, N. Y.
LIEBER, HERBERT M. — 200 Daly Ave., Bronx 60, N. Y.
MEROWITZ, MORTON J. — 5502 Warrington, Phila., Pa.
MUSS, STANLEY H. — 109-23 71 Rd., Forest Hills, N. Y.
OCHS, SIDNEY — 867 West 181 St., New York 33, N. Y.
RABINOWITZ, MAYER E. — 263-A Old Freehold Rd., Toms River, N.J.
RHINE, HOWARD I. — 858 East 9th St., Brooklyn, N. Y.
ROSENTHAL, SAMUEL G. — 80 Franklin Ave., Yonkers, N. Y.
SAMET, GEORGE — 1136 Harris St., Far Rockaway, N. Y.
SCHECTMAN, ROBERT P. — 151 Elmwood Ave., Roosevelt, N. Y.
SHAPIRO, DAVID A. — 46 Amherst St., Brooklyn 35, N. Y.
SHAPIRO, LEONARD — 8696 21 Ave., Brooklyn, N. Y.
SIEGELMAN, ABRAHAM — R. D. 6W Walnut Rd., Vineland, N. J.
SNYDER, MITCHELL — 6864 N. 19 St., Phila. 26, Pa.
SOHNEN, MORRIS — 1853 Hendrickson St., Brooklyn, N. Y.
SOLOMON, SAUL — 370 Hinsdale St., Brooklyn 7, N. Y.
SORSCHER, YEHUDA A. — 1415 Avenue "H", Brooklyn 30, N. Y.
STERN, JOSEPH B. — 276 Leslie St., Newark, N. J.
STERN, SHOLOM — 998 Marshall St., St. Paul, Minn.
TURNER, HARRY — 450 Audubon Ave., New York, N. Y.
WITTY, ABRAHAM — 302 Parkville Ave., Brooklyn, N. Y.
YARMARK, MURRAY — 477 F.D.R. Dr., New York, N. Y.

CLASS OF 1961

ABUSCH, ISRAEL — 808 Adee Ave., Bronx 67, N. Y.
ARZOUAN, HAIM — 526 West 187 St., New York 33, N. Y.
BIALIK, HERBERT — 415 Grand Ave., New York 2, N. Y.
CHARNEY, LEON — 80 West 32 St., Bayonne, N. J.
CHUSID, ABRAHAM — 1474 56 St., Brooklyn, N. Y.
DANER, JOEL — 37 Derby St., Worcester, Mass.
DULITZ, LABEL — 36 Laurel Hill Terrace, New York 33, N. Y.
EDELMAN, MARVIN — 321 West 90 St., New York, N. Y.
EISENBUD, SAUL — 437 Morris Park Ave., Bronx 60, N. Y.
FEDER, SAMUEL — 2230 Washington Ave., Silver Springs, Md.
FEINSTEIN, JOSEPH — 142 Laurel Hill Terrace, New York 40, N. Y.
FELDMAN, TOBIE — 486 Clinton St., Toronto, Ont.
FISCHER, HARVEY — 1905 Marmion Ave., Bronx 60, N. Y.
FROHLICH, DAVID — 9 Broadway Terrace, New York 40, N. Y.
GOLDMAN, STANFORD — 2143 N. 59 St., Phila., Pa.
GOLDSCHEIDER, CALVIN — 3706 Barrington Rd., Baltimore, Md.
GROSS, MARK — 200 West 86 St., New York 24, N. Y.
HARRIS, AVERY — 806 Dorian Court, Far Rockaway, N. Y.
HOROWITZ, AVRAM — 455 Crown St., Brooklyn 25, N. Y.
KAPLAN, BERNARD — 1037 Nielson Ave., Far Rockaway, N. Y.
KLEIN, KENNETH — 1918 East 18 St., Brooklyn, N. Y.
LEVIN, DAVID — 2501 Amsterdam Ave., New York 33, N. Y.
MUSS, JOSHUA — 109-33 71 Rd., Forest Hills, N. Y.
NATHAN, FREDERICK — 1414 45 St., Brooklyn, N. Y.
ROSENTHAL, JOSEPH — 706 Bergen St., Newark, N. J.
SALSBERG, JESSE — 129 West End Ave., Pompton Plains, N. J.
SHEINKIN, DAVID — 161 East 17 St., Brooklyn 26, N. Y.
SPINDEL, DAVID — 255 Eastern Parkway, Brooklyn, N. Y.
WASSERMAN, EMANUEL — 1089 Coney Island Ave., Brooklyn, N. Y.
WAXMAN, AVRAHAM — 1644 52 St., Brooklyn, N. Y.
WEINER, SIMON — 1469 Taylor Ave., Bronx, N. Y.
WINTER, DAVID — 4500 Broadway, New York 40, N. Y.
WOHLGELERNTER, JUDAH — 142 Laurel Hill Terrace, New York, N.Y.
ZAMIR-HALPERN, ILAN — A. Einstein College of Medicine, Eastchester Rd. and Morris Pk. Ave., Bronx, N. Y.

YESHIVA UNIVERSITY